

СОДРЖИНА:

1.	ВОВЕД.....	3
1.1	Предмет на истражувањето	3
1.2	Цели на истражувањето	4
1.3	Хипотези.....	4
1.4	Важност на тезата.....	5
1.5	Методологија на истражувањето	5
1.6	Клучни зборови	6
2.	ДЕФИНИЦИЈА НА БРАЧНИТЕ ДОГОВОРИ.....	7
2.1.	Брачните договори како инструмент за регулирање на.....	7
	имотните односи помеѓу брачните другари.....	7
2.2.	Брачните договори како инструмент за регулирање на.....	8
	личните односи помеѓу брачните другари	8
2.3.	Осврт на поимот и терминот „предбрачни договори“ и други поими и термини од интерес за истражувањето	9
3.	ХАРМОНИЗАЦИЈА НА РЕГУЛАТИВАТА ЗА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ЕВРОПА.....	10
3.1	Имотните односи на брачните другари во принципите на Европската комисија за семејно право.....	10
3.2	Договорниот брачен имотен режим во правото на ЕУ и споредбеното право.....	12
3.3	Брачен договор.....	14
3.4.	Законскиот брачен имотен режим во правото на ЕУ и споредбеното право.....	22
4.	ПРАВНА РЕГУЛАТИВА НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ЕВРОПА И ИСКУСТВА ОД НЕЈЗИНАТА ПРИМЕНА.....	26
4.1.	Законски решенија и искуства во земјите на Западна и Северна Европа.....	26
	4.1.1. Франција	26
	4.1.2. Велика Британија	27
	4.1.3. Шведска	28
4.2.	Законски решенија и искуства во земјите на Средна и Источна Европа.....	29
	4.2.1 Германија.....	29
	4.2.2. Австрија.....	30
	4.2.3. Русија.....	32
	4.2.4. Унгарија.....	34
4.3.	Законски решенија и искуства во земјите на Јужна и Југоисточна Европа	36
	4.3.1. Италија	36
	4.3.2. Грција	36
	4.3.3 Албанија.....	37

4.3.4. Србија	38
4.3.5. Бугарија	40
4.3.6. Црна Гора	40
4.3.7. Хрватска	42
4.3.8. Босна и Херцеговина	42
4.3.9. Република Српска	44
4.3.10. Словенија	45
5. ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	47
5.1. Постојни законски решенија	47
5.1. Научна и стручна аргументација за воведување на брачните договори како нов институт – <i>pro et contra</i>	53
6. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ:	55
7. БИБЛИОГРАФИЈА	58

1. ВОВЕД

1.1 Предмет на истражувањето

Предмет на истражувањето се брачните договори во Европа – *de lege lata et de lege ferenda*, што значи нивните позитивни законски решенија, искуствата од нивната примена и евентуалните предлози за нивни измени и дополненија или донесување на нови закони.

Во рамките на истражувањето е анализирана и македонската правна регулатива на овој план, во светлина на актуелната иницијатива брачните договори (во моментов непостојни правни институти во нашето важечко право) за прв пат да бидат регулирани во идниот Граѓанскиот законик на Република Македонија, првата комплетна кодификација од граѓанскоправна природа во правната историја на Република Македонија.

Истражувањето ги опфати најкарактеристичните законски решенија во европските земји (по групи), нивните сличности и разлики, позитивните и негативните искуства од нотарската, судската и извршителската пракса, како и реакциите на стручната и научната јавност во однос на постојните законски решенија и евентуалните предлози за подобрување на регулативата.

Истражувањето се фокусира и на *pro et contra* (за и против) научната и стручната аргументација за воведување на брачните договори во македонската правна регулатива, врз основа на консултација на релевантната домашна научна и стручна јавност, со отвореност за европските решенија и искуства на овој план.

Истражувањето треба да даде одговор и на дилемата дали брачните договори да ги регулираат само имотните односи меѓу брачните другари или и нивните лични односи, во услови кога европското континентално право ги дозволува брачните договори единствено како инструмент за регулирање на имотните односи, а англосаксонското право допушта можност, освен имотните, со брачните договори да се регулираат и личните односи помеѓу брачните другари.

1.2 Цели на истражувањето

1. Интензивирање на интересот на македонската научна и стручна јавност за можноста од воведување на брачните договори како нов правен институт од областа на семејното и граѓанското право во правниот систем на Република Македонија, со посебен акцент на неговите предности и недостатоци;

2. Обезбедување доволна научна и стручна аргументација за нужноста или (евентуално) ненужноста од воведувањето на брачните договори како нов правен институт во домашниот правен систем;

3. Овозможување увид во најдобрите европски правни решенија и практики во однос на брачните договори;

4. Поттик за активности на полето на формулирање и предлагање на законски решенија;

5. Подготвување терен за политичка волја за воведување на овој нов правен институт; и

6. Мотивирање на општата јавност да го прифати институтот „брачни договори“, со свест за општествената, семејната и поединечната корист од неговото воведување и примена во македонскиот правен систем.

1.3 Хипотези

1. Зошто во семејното и граѓанското законодавство на Република Македонија досега не е воведен институтот „брачни договори“ ?
2. Во Република Македонија, врз основа досегашното искуство од правното регулирање на имотните односи помеѓу брачните другари и постојните легислативни решенија во европските земји и искуствата од нивната примена, преовладува научната и стручната аргументација во прилог на воведување на брачните договори како нов правен институт во правниот систем на Република Македонија, во рамките на нејзиниот Граѓански законик.
3. Според кој модел треба да се уреди институтот „брачни договори“ во семејното и граѓанското законодавство на Република Македонија ?

1.4 Важност на тезата

Тезата има легислативно - политичка важност во постапката за подготовка и донесување на Граѓанскиот законик, зошто при формулирањето на домашните правни решенија, треба да не упати на најдобрите европски легислативни решенија.

Тезата е важна и од гледна точка на сознанијата за правните, економските и социјалните последици од воведувањето и примената на институт „брачни договори“, посебно за брачните, родителските и семејните односи и стабилност и унапредување на емотивните, економските и социјалните услови за егзистенција на семејните заедници и превенција на конфликти од емотивна и имотна природа и олеснување на нивното разрешување во вонсудска или судска постапка.

1.5 Методологија на истражувањето

За изработка на оваа теза, а со цел да се остварат наведените цели и докажат наведените хипотези, се користени соодветни методи, и при теоретскиот и при емпирискиот истражувачки пристап..

Во рамките на теоретскиот пристап се користени:

Историскиот метод, кој што означува следење на историскиот развој на институтот „брачни договори“ во Европа.

Нормативниот метод, кој се користи во деловите каде што се третираат конкретните позитивно правни одредби кои што се однесуваат на регулацијата на брачните договори во Европа, по групи земји.

Споредбено – правниот метод, кој се употреби при споредување на брачните договори во Европа, со согледување на нивните сличности и разлики.

Синтетичкиот метод, кој што претставува метод што се користи за извлекување и претставување на конкретни заклучоци од направените анализи.

Дедуктивниот метод, кој што се користи за од општи ставови да се дојде до утврдување на конкретни ставови.

Индуктивниот метод, со кој метод од поединечни опсервации и анализи, се дојде до утврдување на општи ставови.

Во рамките на емпирискиот пристап се користени:

Метод на анализа на содржина - за квалитативна и квантитативна анализа на податоци кои што се содржани во домашни и меѓународни правни акти, одлуки, решенија и слично, од интерес за предметот на истражувањето.

Методот на анализа на случај/случаи, подразбира анализа на случаи во врска со имотните и личните односи на брачните другари и нивното правно регулирање, а кои податоци се земени од релевантни институции надлежни за тие прашања.

Статистички метод - метод на истражување, применет за прикажување на статистички податоци земени од апелационите судови во Република Македонија и Врховниот суд на Република Македонија, за бројот на брачните спорови од имотна природа во судовите во Република Македонија во времето од 2011-2015 година.

Методи на интервјуа и анкети со претставници на научната и стручната јавност во Република Македонија (наставно – научни работници, судии, нотари, извршители, социјални работници).

За изработка на овој труд е користена литература од домашни и странски автори, научни и стручни публикации, како и правна регулатива на ЕУ, на европските национални законодавства и законодавството на Република Македонија, како и судската, нотарската и извршителската пракса во однос на брачните договори. Воедно ќе бидат користени и материјалите од работната група за подготовка на Граѓанскиот законик на Република Македонија.

1.6 Клучни зборови

Брак, законски брачен имотен режим, договорен брачен имотен режим, брачни договори, субјекти на брачните договори, содржина и форма на брачните договори, ништовност на брачните договори.

2. ДЕФИНИЦИЈА НА БРАЧНИТЕ ДОГОВОРИ

2.1. Брачните договори како инструмент за регулирање на имотните односи помеѓу брачните другари

Во најголем дел од стручните и научните трудови за истражуваната проблематика, брачните договори се дефинираат како договори со кои се регулираат имотните односи помеѓу брачните другари. Така, во Правната енциклопедија на „Савремена администрација“ од Белград, издадена во 1985 година, за брачните договори (*pacta nuptialia*) е наведено дека тоа се договори со кои се уредуваат имотните односи помеѓу брачните договори.¹ Во еден стручно – научен труд, посветен на предметот на брачниот договор, се нагласува дека брачниот договор (*pacta nuptialia*) може да се дефинира како спогодба со која зетот и невестата, односно мажот и жената ги уредуваат меѓусебните имотни односи во текот на бракот, односно во случај на престанок на бракот. Според авторот на овој труд, Дарко Радиќ, во конкуренција на различни називи за овој институт (брачно-имотен договор, договор за брачен имотен режим), терминот брачен договор е прифатливо решение. Така, според францускиот цивилист Марсел Планиол брачниот договор претставува „договор со кој брачните другари ги утврдуваат нивните имотни права и самите го уредуваат брачниот режим“. За Жан Карбоние брачниот договор претставува „еден инструмент на разновидност на изборот и на потребата од мешање (модифицирање) помеѓу различните модели на брачен имотен режим“.²

Потемелното поимно определување на брачниот договор се прави од науката. Доцент др Емине Зендели го дефинира брачниот договор (*pacta nuptialia*) како формален правен акт со кој брачните другари го определуваат нивниот брачен имотен режим пред или по склучувањето на бракот.³

¹ PRAVNA ENCIKLOPEDIJA, Savremena administracija, Beograd, 1985 godina, 136 str.

² Мицковиќ Дејан и Ристов Ангел, РЕФОРМИТЕ ВО СЕМЕЈНОТО И НАСЛЕДНОТО ПРАВО И ИНГЕРЕНЦИИТЕ НА НОТАРИТЕ, стручно списание Нотариус, Скопје, декември 2011 година, стр.13

³ Зендели Емине, ДОГОВОРЕН ИМОТЕН РЕЖИМ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ – СПОРЕДБЕН ПРЕГЛЕД, n „SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL WORLD“. Center for Legal and Political Research on Faculty of Law , Stip, 9 / 2015., 1 – 16 стр.

И најголем број европски законодавци, во текстовите на законите, ги определуваат брачните договори како инструмент (средство) за регулирање на имотните односи меѓу брачните другари.⁴

2.2. Брачните договори како инструмент за регулирање на

личните односи помеѓу брачните другари

Во европските правни системи брачните договори не се и не можат да бидат инструмент за регулирање на личните односи помеѓу брачните другари. Универзитетскиот професор Дејан Мицковиќ, еден од експертите по семејно право во Република Македонија, залагајќи се за воведување на институтот брачен договор во правото на Република Македонија, за Онјалн магазинот Inbox-7, го изјавува следново: „Македонија е далеку од Холивуд. Сепак треба да постои можност за потпишување на брачен договор. Затоа, ние предлагаме тој да биде регулиран со закон, но само во делот за имотните односи меѓу сопружниците без внесување други клаузули. Во холивудскиот тип на договори, на пример, може да сретнете таков услов според кој, ако сопругата се здебели пет килограми од договореното, треба да му плати оштета на сопругот од 100.000 долари.“⁵ Доколку во еден брачен договор се внесат формулации од личен карактер, што се однесуваат на децата или на други блиски на сопрузите, бугарскиот автор Методи Марков смета дека таквите клаузули се ништовни, а Красимир Димитров дека таквите клаузули нема да произведат правни последици, ниту ќе имаат значање при евентуален иден спор, но нема да бидат пречка за склучување на брачни договори.⁶

Следејќи ја европската законодавна практика и европската правна наука (во ЕУ и надвор од неа), можеме да заклучиме дека брачните договори на Стариот континент не можат да бидат средство за регулирање на личните односи на сопружниците.

⁴ Радић Дарко, ПРЕДМЕТ БРАЧНОГ УГОВОРА, Годишњак правног факултета Универзитета у Бањој Луци бр.31/32, Бања Лука, 2010 година, 330 стр.

⁵ Опетческа Искра, ПРЕДБРАЧНИ ДОГОВОРИ: ИЗНЕВЕРУВААТ, А НЕ ПЛАЌААТ „ПЕНАЛИ“ ,Inbox 7- Онјалн магазин, <http://inbox7.mk/archives/2149>.

⁶ Димитров Красимир, СЪДЪРЖАНИЕ НА БРАЧНИЯ ДОГОВОР, Научни трудове на Русенския университет – 2013, том 53, серия 7, 122 стр.

2.3. Осврт на поимот и терминот „предбрачни договори“ и други поими и термини од интерес за истражувањето

Предметново истражување, со оглед на ширината на неговиот опфат (правни системи на околу триесетина европски земји), наложува осврт и на поимот и терминот „предбрачни договори“ и други со него сврзани поими и термини.

Во врска со употребата на поимот и терминот „брачен договор“ во правото на Република Србија, од донесувањето на Семејниот законик па наваму, има забелешки од одредени автори дека не е најсреќно избран, од причина што ваков договор може да се склучи и пред бракот, а се забележува дека се изоставени и вонбрачните другари како потенцијални (можни) договорувачи.⁷ Меѓутоа, изостанува понуда на друга, поадекватна законска формулција или синтагма, која би ја задоволила потребата за пошироко одредување, на пример, „предбрачен и брачен договор“ или „имотни односи на брачните и вонбрачните другари“.⁸

Во правото на Соединетите Американски Држави, во Принципите за правото на престанок на бракот (погл.7), употребениот термин брачен договор, вклучува предбрачен договор (*premarital agreements*), брачен договор (*marital agreements*) и договор помеѓу сегашните и идните вонбрачни другари (*agreements between current and prospective domestic partners*).⁹

Поимско – терминолошките дилеми и одговорите на нив ќе зависат од тоа кои лица се појавуваат како субјекти на еден, условно речено, брачен договор: идните сопружници (брачни другари), актуелните сопружници (брачни другари) или вонбрачните другари. Треба да се потенцира дека не секој договор на овие лица има и треба да има третман на брачен договор, а воедно дека не секој договор помеѓу овие лица е воедно и брачен договор. Тие двојки во правниот промет склучуваат и други видови договори, како, на пример, договор за продажба, размена, заем, подарок. Брачниот договор може да биде склучен и пред бракот (*ante nuptias*), но во тој случај произведува правно дејство само ако настапи одложниот услов, односно ако навистина дојде до склучување на брак помеѓу договорните страни.

⁷ Тешин Ненад, „ЉУБАВ НА ПРВИ ПОТПИС – О МОРАЛНОСТИ БРАЧНИХ УГОВОРА“, Пројект Правног факултета Универзитета у Београду: „Развој правног система Србије и храманизација с правом ЕУ (правни, економски, политички и социолошки аспекти“), Анали Правног факултета у Београду бр. 2/2009, Београд, 2009 година, 230 стр.

⁸ IBID, 230 str.

⁹ IBID, 230-231 str.

3. ХАРМОНИЗАЦИЈА НА РЕГУЛАТИВАТА ЗА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ЕВРОПА

3.1 Имотните односи на брачните другари во принципите на Европската комисија за семејно право

Комисијата за европско семејно право (*The Commission od EuroFamily Law – CEFL*) е независно тело, кое е основано во 2001 година со цел да се пристапи кон теоретска и практична работа на хармонизацијата на семејното право во Европа. Нејзината основна задача е да ги обликува принципите на европското семејно право, чии адресати се националните и европските законодавци, кои, врз основа на демократска легитимација, имаат можност да преземат мерки во правец на хармонизација или дури унификација на семејното право.

Резултатите од досегашпната работа на Комисијата се неколку групи принципи: принципи кои се однесуваат на разводот на бракот и на издржувањето на разводот на бракот од 2004 година; принципите кои се однесуваат на прашањата на родителската одговорност од 2007 година; и принципите за имотно-правните односи помеѓу брачните другари од 2013 година.

Комисијата разви сеопфатен сет на правила за два брачни имотни режими: режим на зголемување на вредноста на имотот и режим на заедница на стекнатиот имот. И двата брачни режими се рамноправни. Секој режим, без оглед на тоа дали функционира како законски или опционен, е цврсто поврзан со правата и должностите на брачните другари и можностите за склучување на брачен договор. Принципите се состојат од преамбула и три поглавја.

Во првото поглавје е застапен и Принципот 4:9, кој гласи: „Брачните другари треба да бидат слободни во поглед на склучувањето на договори со кои ги утврдуваат, односно уредуваат брачно-имотните односи.“ Сите европски правни системи содржат правила за брачно-имотен договор, со исклучок на Англија, Велс и Ирска. Често со закон се пропишани брачните имотни режими, а брачните другари можат да изберат еден од нив (Австрија, Белгија, Каталонија, Франција, Германија, Грција, Италија, Литванија, Малта, Холандија, Португалија, Шпанија и Шварјцарија). Брачните другари во нордиските земји можат со брачни договори да направат одредени модификации на законските правила и да пронајдат индивидуални решенија за своите имотни односи (Данска, Финска, Норвешка и Шведска).

Во второто поглавје, во Принципот 4:10 (1) и (2) е пропишано дека со брачните договори што се склучени пред склучувањето на бракот, идните брачни другари можат да изберат брачно-имотен режим. Освен тоа, тие во текот на бракот можат да го модификуваат својот брачно-имотен режим или да го заменат со друг режим. Според споменатиот Принцип, брачните другари имаат право да изберат брачно-имотен режим кој ќе се применува врз целокупниот нивни имот, или можат да ја ограничат неговата примена на одреден имот, на пример, само на недвижностите или само на подвижните ствари.

Во поглед на формата, согласно Принципот 4:11, брачниот договор мора да биде во писмена форма, составен од страна на нотар или друго лице со слични овластувања, мора да биде датиран и потпишан од страна на двајцата брачни другари. За полноважност на брачниот договор не е потребно потписите на брачните другари да бидат потврдени од страна на сведоци, ниту постои обврска за регистрација на договорот или обврска за судско одобрување на содржината на договорот. Националните законодавства можат да пропишат дополнителни услови во поглед на формата.

Принципот 4:12 создава обврска за брачните другари во договорот да ги наведат својот целокупен имот и своите долгови. Во повеќето законодавства не постои ваква обврска (австриското, француското, италијанското, норвешкото и шведското право). Комисијата ги нема дефинирано последиците од ненаведување на целокупниот имот и долговите, оставајќи го тоа прашање во надлежност на националните законодавства.

Нотарот или другото лице со слични овластувања при склучувањето на брачниот договор мора да исполни одредени обврски утврдени со Принципот 4:13 да му даде непристрасен совет на секој од брачните другари посебно; да се увери дека секој брачен партнер ги разбира правните последици од брачно-имотниот договор; и да се увери дека и двата брачните другари даваат своја слободна согласност за склучувањето на договорот.

Последиците од неисполнувањето на обврските од страна на нотарот или другото лице со слични овластувања не се предвидени со Принципите, што значи дека исто така им се оставени во надлежност на националните законодавства. Постои

заеднички став дека во ваков случај последиците би требало да се состојат во покренување на дисциплинска постапка и/или обврска за плаќање на оштета, како и став дека заради ваквите пропусти договорот не треба да се поништува, но да остане во сила. Принципот 4:14 определува дека брачните договори се обврзувачки за трети лица, доколку во времето на склучувањето на правното дело податоците за брачниот договор биле јавно документирани или доколку третите лица биле запознаени со предметните одредби на брачниот договор. Овој принцип не пропишува на кој начин податоците за брачниот договор треба да бидат „јавно документирани“. Исто така, не е направена нужната разлика меѓу предбрачните и брачните договори, ниту меѓу видовите имот опфатени со брачен договор, оставајќи ги и овие прашања во надлежност на националните законодавства.

Принципот 4:15 содржи едно интересно решение, според кое надлежниот суд или друг орган може во случаи на вонредни потешкотии (вонредни околности) да го стави вон сила или да го преиначи брачниот договор, имајќи ги во предвид сите околности во време на склучувањето на договорот или околностите кои дополнително ќе се појават.

Третото поглавје претставува најобемен дел, а тоа се состои од два оддели. Одделот А содржи одредби што се однесуваат на режимот на зголемување на вредноста на имотот, а што ќе се применуваат доколку брачните другари не договориле поинаков режим. Одделот Б содржи одредби што се однесуваат на режимот на заедницата на стекнатиот имот.¹⁰

3.2 Договорниот брачен имотен режим во правото на ЕУ и споредбеното право

Имотните односи на брачните другари се уредени со национални семејни закони. Во голем број на правни системи на подрачјето на Европа се прифатени два режими на имотни односи: законски и договорни. Забележителна е тенденцијата на напуштање на законскиот режим во склад со се поголемото уважување на автономијата на брачните другари и потребата да им се остави можност тие да ги уредат своите имотни односи на начин поинаков од оној прифатен од законодавецот. Давањето на ваква

¹⁰ Hasić Imamović Amela, IMOVINSKI ODNOSI BRAČNIH PARTNERA U PRINCIPIMA KOMISIJE ZA EVROPSKO PORODIČNO PRAVO I PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 15/16, Zenica, godina 7, 167-185 str.

можност на брачните другари значи дека законскиот имотен режим ќе се примени дури тогаш кога тие не се одлучиле за договорен имотен режим. За разлика од националните права, во законодавството на Европската унија постои само мал број правила што ги нормираат имотните односи на брачните другари. Скоро потполното отсуство на прописи од оваа област во европското право не може да се објасни со непостоење на потреба од нив. Напротив, нужна е хармонизација на брачното право, бидејќи разликите што постоат во националните законодавства се пречка за слободното движење на добра и услуги, како и за слободното движење на работниците и капиталот на единствениот пазар, односно пречка за создавањето и развојот на единствениот европски пазар и неговата ефикасност. Охрабрува сознанието дека областа на имотните односи на брачните другари е поподобна од некои други области за прифаќање на општи принципи на европското семејно право. Постојат поголеми изгледи за хармонизација во делот што се однесува на договорниот брачниот имотен режим. Овој заклучок е содржан и во Студијата за брачните режими на брачните другари и за имотот на вонбрачните другари во меѓународното приватно право и внатрешното право на државите членки на ЕУ, подготвена на барање на Европската комисија. Стојалиште на Комисијата е дека е илузорно да се очекува постигнување на спогодби меѓу земјите членки на ЕУ за усвојување на имотен режим кај брачните другари, кој би бил единствен и заеднички за сите држави членки. Затоа, во вакви услови, како прифатливо се смета воспоставувањето на европски супсидијарен имотен режим, договорен по својата природа, кој би бил заеднички за сите држави членки и кој во секоја од нив брачните другари слободно би можеле да го прифатат. Во почеток едно вакво решение би било прифатливо за идните брачни другари кои планираат да го менуваат престојувалиштето и да се движат внатре во Европа, а тоа би помогнало во превентивно решавање на прашањата на меѓународното приватно право кои можат да се постават во конкретна ситуација во која ќе се најдат брачните другари.¹¹

За неопходноста од хармонизација во оваа област сведочат и следниве статистички показатели за 2000 година: повеќе од пет милиони лица - европски државјани не живеат во државата чии државјани се, туку живеат во друга држава

¹¹ Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 92 – 93 стр.

членка на Унијатата; околу 14 милиони лица кои не се европски државјани живеат на просторот на Унијата; во Унијата секоја година се случуваат околу 170.000 меѓународни разводи, што е 16% од сите разводи.

Во националните права на европските земји се различни решенијата со кои се уредуваат имотните односи на брачните другари. Во рамките на режимот на имотните односи означен како законски режим, постојат разлики во степенот на слободата на брачните другари во поглед на постапувањето со имотот стекнат во текот на бракот, начинот на поделбата на имотот по разводот на бракот и слободата на договарање на друг режим. Во земјите со режим на заедница на имот се присутни промени во правец на поголема самостојност во управувањето со имотот во текот на бракот и поголема присутност на таканаречената одложена заедница. Во правата во кои во последно време е извршена реформа во оваа област, брачните другари имаат воглавно поголем степен на автономија во поглед на договарањето на имотен режим, а во повеќето од нив е прифатена идејата за независност на брачните другари, односно нивна поголема рамноправност. Можноста за уредување на брачните имотни односи со договор на брачните другари е нормирана во мнозинството закони на европските држави, а во последно време е воведена во законодавството на поранешните социјалистички земји (Русија, Унгарија, Полска, државните настанати со распадот на Југославија). Ова дерогирање на законскиот имотен режим се врши со (пред) брачни договори, договор кој мора да се склучи во посебна форма, пред склучувањето на бракот или во текот на траењето на бракот. При договарањето на имотен режим, брачните другари имаат поголема или помала слобода: во некои права можат да изберат режим кој сам ќе го определат, макар што и тука се обврзани да се придржуваат кон одредени законски ограничувања, додека во повеќето законодавства воглавно се ограничени на прифаќање на еден од алтернативните режими предвидени во законот. Во повеќето закони е нормирана можноста измените на склучениот брачен договор задолжително да се вршат во формата што важи за склучување на истиот тој договор.¹²

3.3 Брачен договор

Начелото на слобода на договарање има своја примена и на теренот на семејното право. Сопружниците можат спогодбено да ги уредуваат своите односи во

¹² Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 98 стр.

согласност со нивните потреби и интереси. Спогодбата на сопружниците е елементарна работа како во засновувањето, така и во остварувањето на заедницата на живот. Животната заедница, покрај другото, подразбира и имотно заедништво, односно бројни и разновидни имотни односи помеѓу сопружниците. Со оглед на значењето што бракот и семејството го имаат за општеството, легитимен е пристапот на законодавецот на посебен начин да ги уреди имотните односи во бракот. Сепак, субјектите на правото (во случајов сопружниците) можат да имаат и поинакви интереси и очекувања од заедничкиот живот. Со други зборови, законските решенија кои се скроени според мерилата на просечна ситуација и проткаени со елементите на домашната традиција и култура понекогаш можат да бидат несоодветени. Токму од таа причина, во скоро сите европски законодавства им е овозможено на свршениците (верениците), како идни брачни другари, односно на сопружниците, како постоечки брачни другари, да склучат предбрачен односно брачен договор.¹³

Брачниот договор е **посебен договор**. Специфичноста по која се разликува од останатите договори е последица на неговата врзаност за бракот и неговото значење како за брачните другари како договорувачи, така и за семејната заедница која ќе се базира на бракот.

Што се однесува до **субјектите** кои можат да склучат еден ваков договор, скоро исклучиво се работи за постоечки брачни другари или идни брачни другари. Во споредбеното право постојат и исклучоци од ова правило. Така, во француското право како договорувачи можат да се појават и родителите на идните брачни другари или трети лица кои сакаат да располагаат во корист на идното домаќинство.

Предмет на брачниот договор, по правило, е имотот на брачните другари, стекнат во текот на брачната заедница. Доколку се склучи пред стапувањето во брак, ќе произведува правни последици само во случај на стапување на договорните страни во брак. Ова значи дека стапувањето на договорните страни во брак е одложен услов за стапување во дејство на овој договор. Бидејќи со договорот се уредуваат имотните односи на брачните другари, сите трети лица кои стапуваат во правни односи со нив треба да имаат можност да дознаат за неговото постоење и за оној дел од неговата

¹³ Радић Дарко, ПРЕДМЕТ БРАЧНОГ УГОВОРА, Годишњак правног факултета Универзитета у Бањој Луци бр.31/32, Бања Лука, 2010 година, 329 - 330 стр.

содржина што е од значење за нив. При актот на склучување на договорот се бара присутност на брачните, односно идните брачни другари. Само по исклучок се дозволува брачниот партнер да биде застапуван од полномошник, односно од старател, со тоа што последниов може да склучи договор во име на брачниот партнер на кого му е одземена деловната способност само со одобрување на органот на старателство.¹⁴ Предметот на договорот е еден од условите за неговата полноважност и оттука несомненото значење на ова прашање, како од теоретски, така и од практичен аспект. Предмет на договорот е давање, чинење, нечинење и трпење (*dare, facere, non facere, pati*). Со склучувањето на договорот едната договорна страна се обврзува на одредено однесување кон другата. Договорот може да подразбира една или повеќе облигации. Неопходно е да се направи разлика помеѓу **предметот** и **содржината** на договорот. Предмет на договорот е она за што е договорот, а содржината на договорот ги опфаќа правата и обврските на договорните страни, односно го одредува нивното однесување во текот на егзистенцијата (постоењето) на договорот и по повод неговата реализација (исполнување).¹⁵ Институтите од семејното право кои се регулирани со императивни прописи, односно прописи од кои не може да се отстапи врз основа на волјата на субјектите на кои се однесуваат, не можат да бидат предмет на договорно уредување, што значи не можат да бидат предмет на брачен договор. Така, многу прашања во врска со заедничките малолетни или посвоени деца не можат да бидат предмет на брачен договор (издржувањето, вршењето на родителското право, правата на родителите врз имотот на детето и сл.). Освен тоа, сите прашања во врска со договорувачите не се правно подобни да бидат предмет на брачен договор (лични односите, законската обврска за издржување и сл.).¹⁶

Проучувајќи го предметот на брачниот договор во правните системи на бившите југословенски републики, кои се развиваа на вредности од иста правна традиција и правничка култура, авторот Дарко Радиќ, констатира дека како предмет на брачните договори се појавуваат: заедничкиот имот и посебниот имот на

¹⁴ Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 98 – 99 стр.

¹⁵ Радиќ Дарко, ПРЕДМЕТ БРАЧНОГ УГОВОРА, Годишњак правног факултета Универзитета у Бањој Луци бр.31/32, Бања Лука, 2010 година, 331 стр.

¹⁶ IBID, 332 стр.

договорувачите; управувањето и располагањето со имотот; уредувањето на имотно-правните последици од разводот на бракот; и, таканаречените останати права, како што се: правото на градење (на земјиште од другиот сопружник), стварна службеност (правото на премин преку земјиштето на другиот договорувач), лична службеност (правото на употреба на сопружниковиот автомобил), правото на етажна сопственост итн. Под останати права, тој ги подразбира и облигационите права, како правото на првенствено купување (на одредени предмети од посебниот имот на другиот сопружник), отстапување на побарување (од посебниот имот на сопружникот), правото на дивиденда итн. Тој, кога пишува за можни идни правни решенија (*de lege ferenda*), предлага законодавците да ги прецизираат можните предмети на брачниот договор.¹⁷

Кога е во прашање **формата**, во повеќето закони се бара брачниот договор да биде склучен во писмена форма и да биде заверен кај нотар. Со една ваква посебна форма на брачниот договор се заштитуваат, во прв ред, брачните другари: пред неговото склучување ќе бидат запознаени со правните последици и значењето на овој договор и ќе добијат потребен совет од нотарот, односно од друг надлежен орган. Ваквата форма обезбедува не само полноважност на договорот, но и докази дека е тој склучен и дека постои. Склучувањето на брачен договор во форма на нотарски акт или акт кој нотарот го заверува, се бара со австриското, босанско – херцеговачкото, црногорското, француското, унгарското и германското право. Нотарот, освен што треба да ги исклучи забуната и сомнението при составувањето на договорот, должен е да води сметка за тоа да не биде оштетен неискусниот и невештиот брачен другар. Во белгиското право актот за измена на брачниот режим го заверува судот, во лично присуство на двата брачни другари. Судот е овластен да одбие заверка ако утврди дека бараната измена на режимот е штетна за интересите на семејството или децата или правата на трети лица. Во случај на одбивање на заверката, брачните другари имаат право на жалба до жалбениот (апелациониот) суд. Рускиот Семеен законик нормира склучување на брачен и предбрачен договор во писмена форма, со задолжителна заверка од страна на нотар. Во оваа земја договорот може да се склучи и пред институцијата за склучување на брак за време не склучување на бракот и во

¹⁷ Радић Дарко, ПРЕДМЕТ БРАЧНОГ УГОВОРА, Годишњак правног факултета Универзитета у Бањој Луци бр.31/32, Бања Лука, 2010 година, 332-346 стр.

секое време на траење на бракот. Во правото на Република Србија судијата е тој кој го заверува брачниот договор.¹⁸

Што се однесува до **времето** на склучување на брачниот договор, доминираат законите кои предвидуваат можност за негово склучување како пред стапување во бракот, така и во текот на неговото траење (австриското, босанско – херцеговачкото, црногорското, француското, хрватското, италијанското, унгарското, германското, руското, српското, швајцарското, шведското). Во помал број закони е предвидено склучување на брачен договор само во текот на бракот (белгиското право). Во повеќето закони е дозволена измена на брачниот договор во текот на бракот¹⁹.

Различни се законските решенија за **предметот** на брачниот договор. Во едни закони е одреден предметот на брачниот договор, а во други не, така што во овие вторите каде што не е одреден предметот на брачниот договор им се остава на брачните другари сами да го одредат. Во земјите каде законите не го одредуваат предметот на брачниот договор, воглавно во правната теорија се заземени ставови за тоа за кои прашања поврзани со имотните односи брачните другари можат да се спогодат и одредбите за тоа да ги внесат во договор. При договарањето имотен режим, брачните другари воглавно се ограничени на прифаќање на еден од алтернативните режими предвидени во законот, а само во некои права имаат поголема слобода, па можат да изберат режим што сами ќе го определат, макар што и тука се должни да се придржуваат кон определени законски ограничувања. Во австриското право со брачен договор може да се замени или измени законскиот имотен режим. Најважен брачен договор во австриската практика е спогодбата за заедница на имот, а значаен е и договорот за мираз (руво). Францускиот граѓански законик посебно го нормира внесувањето во брачниот договор на одредби за добивање на одредени ствари и права од имотот во случај на престанок на бракот поради смрт на еден од брачните другари. На брачните имотни односи ќе се примени законскиот имотен режим само ако брачните другари не договорат негова дерогација (укинување – неприменување) или ако не го изменат. Францускиот граѓански законик

¹⁸ Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 99 – 101 стр.

¹⁹ Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 102 стр.

има и ограничувања на слободата на договарање, определувајќи дека брачните другари не смеат да ги дерогираат правата и обврските кои произлегуваат за нив од самиот брак, одредбите за родителската власт, законското управување и старателството, како и одредбите за законскиот ред на наследување. Во италијанското право важи законскиот имотен режим се додека овој не биде исклучен со договор склучен од страна на брачните другари. Во унгарското право брачните другари со брачен договор можат да определат брачен имотен режим поинаков од законскиот, определувајќи кој имот ќе биде предмет на посебен, а кој предмет на заеднички имот. Така, брачните другари во оваа земја можат да го пренесат посебниот имот во заеднички, односно заедничкиот имот во одвоен (посебен) имот, а можат да се спогодат за доброволна поделба на нивниот имот. Ако склучиле договор, поделбата на имотот по престанокот на бракот се врши во согласност со условите од договорот. Граѓанскиот закон на Унгарија ја предвидува можноста брачните другари (како и сите лица кои не се во брачна заедница), да можат да склучат договор за сосопственост на имотот. Договорот за брачен имот може да содржи одредба која, во случај на смрт, ќе ја изгуби својата важност ако брачните другари или еден од нив добијат дете по склучувањето на договорот. Во германското право со брачниот договор, склучен пред или по склучувањето на бракот, брачните другари можат да го договорот следново: наместо режимот на зголемување на вредноста на имотот, еден од другите два супсидиерни режими – режимот на одвоеност на имотот или режимот на заедница на имотот; да го укинат или подоцна исклучат законскиот имотен режим, во кој случај ќе се смета, доколку не е поинаку договорено, дека се определиле режим на одвоеност на имотот; и т.н. Рускиот Семеен законик нормира дека брачниот договор може да се однесува и на постојниот и на идниот имот, а во однос на предметот на договорот на брачните другари им се дадени следниве можности: да одредат режим на заедничка сопственост, сосопственост или одвоена сопственост врз целокупниот нивни имот, или врз еден негов дел или врз имотот на едниот брачен другар; да ги одредат своите права и должности во меѓусебното издржување; да одредат имот што ќе му се додели на секој од нив во случај на престанок на бракот; да внесат други одредби кои се однесуваат на нивните имотни односи.²⁰

²⁰ Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU,

Во помал број закони не е определен предметот на брачниот договор. Вакво решение е застапено во земјите настанати со распадот на Југославија. Во нив е нормирано само дека со брачен договор се уредуваат имотните односи во поглед на постојниот или идниот имот на брачните другари. За сите нив е карактеристична забрана на договарање на примена на странско право, односно право на друга држава на брачните имотно-правни односи.²¹

Во скоро сите права е востановен систем на **јавност** на брачниот договор. Во основата на овој систем во прв ред е заштита на интересите на третите лица кои склучуваат правни дела со брачните другари. Спрема овие лица измената на брачниот режим произведува правни последици дури од моментот кога таа станала достапна за јавноста, односно од моментот на нејзино запишување во регистар или во службените весници. Кога се зборува за регистар, се мисли на регистар на граѓанските состојби. Во услови на постоење на ЕУ, се размислува за востановување на централизиран регистар на граѓански состојби на ниво на ЕУ. Поради непостоење на услови за таков регистар, нужно е поврзување на регистрите што се водат во одделни земји членки, за да на таков начин се осигура јавноста и заштита на интересите на брачните другари и третите лица. Националните закони нормираат запишување на брачните договори во различни регистри: граѓански регистри (регистри на акти за склучување на брак), регистри на недвижности, трговски регистри или посебни регистри наменети само за брачни договори. За жал, најмал е бројот на законодавачите кои го уредуваат водењето на овие посебни регистри. Запишувањето на брачниот договор во трговски регистри се пропишува и практикува во случај кога едниот брачен другар е трговец во моментот на склучувањето на бракот или стане тоа подоцна. Во некои земји запишувањето се врши во единствените јавни регистри во судовите, а во некои јавноста се осигурува преку запишување на брачниот договор во весници, службени или неслужбени (Франција, на пример). Во некои земји запишувањето на брачните договори се врши во земјишен регистар, односно регистар на недвижности.²²

Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 102 – 103 стр.

²¹ IBID, 103-104 стр.

²² Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 104 – 105 стр.

Едно резиме за состојбата на договорниот брачен имотен режим во правото на ЕУ и споредбеното право, во секој случај, води кон следниве заклучоци:

Имотните односи на брачните другари се уредени со национални закони, чиј решенија меѓусебно се разликуваат, како во поглед на законскиот, така и во поглед на договорниот имотен режим. Значењето на оваа област на односи за развојот и ефикасноста на единствениот европски пазар е причина за покажување на посебен интерес за неа и за преземање на активности за хармонизација на решенијата во националните закони. Овие активности сеуште не резултирале со донесување на европски документи кои се однесуваат на оваа област, но создале услови да се започне со нивно усвојување. Сите прашања што се однесуваат на имотните односи на брачните другари не се подеднакво подобни за хармонизација, така што овој процес на меѓусебно приближување на националните регулативи ќе се одвива со различно темпо. Значењето на она што досега е преземено на европско ниво е во тоа што истовремено може да придонесе за унапредување на решенијата во националните законодавства.

Во однос на формата на брачниот договор, по се изгледа, е најдобро решението за негова заверка од страна на нотар, со негово активно учество во функција на заштита на интересите на брачните другари. Ако евентуално некој друг орган врши заверка на брачен договор, обврската за активно учество треба да важи и за тој орган.

Во однос на времето на склучување на брачниот договор, треба да се прифати можност за негово склучување како пред стапувањето во брак, така и во текот на бракот.

Заради заштита на интересите на брачните другари, нужно е да се нормира можноста за измена или раскинување на брачниот договор.

Подобро е решението содржано во повеќето закони за нормирање на предметот на брачниот договор, од причини што неговото непропишување може да остави место за различни толкувања и за неснаоѓање во практиката.

Брачните договори треба да се ограничат на регулирање на имотните односи на брачните другари и да не навлегуваат во уредувањето на нивните неимотни (лични) односи.

Тие не смеат да бидат спротивни на интересите на брачните другари, како и на интересите на децата.

Брачните договори треба да бидат регистрирани и да постои можност за дознавање на пооделни нивни одредби од страна на трети лица кои треба да стапат во договорни односи со брачните другари, било со секој од нив посебно, бил со нив двата заедно.

Најдобро решение за јавност на брачните договори е воспоставување на регистри за брачни договори и изречно пропишување на услови за увид во нив.²³

Брачните договори, како правни институти, се регулираат со законски норми, а последниве се вградуваат во семејните закони/законици или во граѓанските закони/законици на земјите чии правни системи се предмет на овој труд.

3.4. Законскиот брачен имотен режим во правото на ЕУ и споредбеното право
Областа на брачните режими во Европа беше битно реформирана во седумдесеттите години на дваесеттиот век, со цел изедначување на брачните другари. Реформата се состоеше во внесување на одреден број императивни правила, со кој брачните другари се заштитуваа како еден спрема друг, така и спрема третите лица.

Во законодавствата на европските земји постојат различни брачни имотни режими, а најголемиот број од законите предвидува повеќе вакви режими, со оставање на можност брачните другари да ја исклучат примената на законскиот режим и да договорат друг режим.

Слободата на договарање не е неограничена, кога се работи за одгледување на заедничките деца, заштита на послабиот брачен другар, издржувањето меѓу другарите и обезбедување на придонес за заедничкото домаќинство.

Кога е во прашање систематизацијата на режимите на имотни односи помеѓу брачните другари, во европската правна литература се присутни повеќе класификации.

²³ Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године, 106 стр.

Една поделба на законскиот брачен имотен режим разликува **систем на спојување на имотот на брачните другари, систем на одвоен имот на брачните другари и систем на заеднички имот (заедница на имот).**²⁴

Системот на спојување на имотот, односно имотите на брачните другари значи дека имотот кој брачните другари го внесуваат во брак, со самото склучување на бракот станува нивни заеднички имот²⁵.

Системот на одвоен имот на брачните другари постои во оние законодавства во кои склучувањето на бракот во принцип не повлекува зад себе никакви имотни последици, освен оние кои се однесуваат на заедничките деца, односно заедничкото домаќинство. Во овој систем брачните другари суверено (непречено од никого) располагаат со својот имот, секој брачен другар останува исклучив сопственик на своите добра, стекнува имот (заработувачка) во текот на траењето на бракот како одвоен, а не како заеднички имот (заработувачка), а за обврските кон трети лица одговара оној брачен другар кој ги договорил тие обврски. Секој брачен другар е сопственик на својот имот и него слободно го користи, со него слободно управува и со него слободно располага, без оглед на тоа како и кога го стекнал. Брачните другари во мнозинството права што го познаваат системот на одвоен имот на брачните другари, можат да договорат систем на заедница на имот, а во некои права можат да договорат и третирање на одвоениот имот како заеднички.²⁶

За **системот на заеднички имот (заедница на имот)** е карактеристично дека покрај имотот на секој од брачните другари постои и заеднички имот, било како општ (кој се состои од сите сегашни и идни добра на брачните другари), било како ограничен на стекнатото, односно на добивката. Кај овој систем се што брачните другари ќе стекнат со работа во текот на бракот се смета за заеднички имот. Во овој

²⁴ За законскиот брачен имотен режим е користен материјалот IMOVINSKI ZA STUDENTE, каде не е означен неговиот автор. Овој материјал, со оглед на содржината и квалитетот на текстот, референците за користена литература и други карактеристики, упатува на заклучок дека претставува универзитетска скрипта од некој универзитет од Босна и Херцеговина. Видете од 7 до 14 стр. Пристапете на интернет: bolebobole.byethost4.com/.../IMOVINSKI%20ODNOSI%20za%20.

²⁵ IBID, 7-14 стр.

²⁶ За законскиот брачен имотен режим е користен материјалот IMOVINSKI ZA STUDENTE, каде не е означен неговиот автор. Овој материјал, со оглед на содржината и квалитетот на текстот, референците за користена литература и други карактеристики, упатува на заклучок дека претставува универзитетска скрипта од некој универзитет од Босна и Херцеговина. Видете од 7 до 14 стр. Пристапете на интернет: bolebobole.byethost4.com/.../IMOVINSKI%20ODNOSI%20za%20.

режим брачните другари стануваат заедно сопственици, односно сосопственици на се што е стекнато со работа во текот на бракот, т.е. на брачната заедница. Исклучоци од ова правило се добрата стекнати по пат на наследство, подарок (доколку подарувачот стриктно назначил дека одреден имот му го подарува на еден од брачните другари), средствата кои едниот од сопружниците ги стекнал пред бракот, имотот кој е стекнат исклучиво благодарение на посебниот имот.²⁷

Системот на заедница на имот познава три типови на режими, од кои најзастапен е **режимот на заедница на приходи и добивки**. Тој е воведен во законодавството во 70 години на дваесеттиот век, кога голем дел од жените не се занимавале со професионална дејност. Овој режим воглавно се карактеризира со тоа што сите добра кои го сочинуваат активниот имот на заедницата во две категории: заеднички добра и сопствени (посебни) добра на секој од брачните другари. Според општото правило на овој тип режим, целата добивка, т.е. сите добра стекнати на товарен начин (со товарни правни дела) или создадени од брачните другари заедно или одвоено за време на траењето на бракот, се заеднички. Се работи посебно за професионални приходи, плодови и приходи од сопствениот (посебниот) имот на секој од брачните стекнати во текот на бракот, од стопанисување²⁸.

Вториот тип режим, именуван како **заедница на подвижен имот и добивка**, е маргинален по својата застапеност и за него е карактеристичен фактот дека сите подвижни ствари (добра) – дури и оние добиени пред бракот, како и оние добиени по основ на подарок и наследство во текот на бракот, спаѓаат во заедницата. Овој тип е застапен во автономните покраини на Шпанија, во Франција и Луксембург.²⁹

Третиот тип режим, со име **универзална заедница**, егзистира во Холандија и како таков е единствен во Европа. Универзалната заедница е составена од сите постоечки и идни добра на брачните другари (освен оние кои ќе му бидат подарени

²⁷ IBID, 7-14 стр.

²⁸ За законскиот брачен имотен режим е користен материјалот IMOVINSKI ZA STUDENTE, каде не е означен неговиот автор. Овој материјал, со оглед на содржината и квалитетот на текстот, референците за користена литература и други карактеристики, упатува на заклучок дека претставува универзитеска скрипта од некој универзитет од Босна и Херцеговина. Видете од 7 до 14 стр.

Пристапете на интернет: bolebobole.byethost4.com/.../IMOVINSKI%20ODNOSI%20za%20.

²⁹ IBID, 7-14 стр.

или оставени со тестамент, под услов да останат негови сопствени), како и од целокупните долгови на брачните другари (и оние договорени пред или во текот на бракот)³⁰.

Системот на одвоен имот е уреден со Австрискиот граѓански законик, кој во својот 1233 параграф, нормира дека „брачната врска самата по себе не заснова заедница на имот помеѓу брачните другари“. Споменатиот законик бара посебен договор помеѓу нив за засновување на заедница на имот. Од ова произлегува заклучок дека австрискиот законски имотен режим е режим на одвоен имот. Според споменатиот Законик, ако брачните другари ништо не договориле во врска со употребата на својот имот, тогаш секој брачен другар го задржува своето поранешно право на сопственост и со него самостојно располага. Во овој систем имотот кој ќе го стекне брачниот другар во текот на бракот е негов имот, а другиот брачен партнер нема никакви права врз тој имот. Доколку брачните другари договорат режим на заедница на имот, оваа заедница може да се важи како за време на нивните животи, така и во случај на смрт. Австрискиот граѓански законик допушта можност за договарање и на универзална заедница, во која влегуваат целиот постоечки имот што брачните другари го имале пред склучување на бракот, како и целиот имот – стекнат и наследен во текот на бракот, освен ако поинаку се договорот. Австрискиот граѓански законик предвидува уште една можност – можност за договарање на таканаречена ограничена заедница на живот, која може да биде ограничена само на сегашниот имот или на имотот што допрва ќе се стекне или само на подвижните ствари (предмети) или само на идните – подвижните и недвижните ствари (предмети)³¹.

Германското, швајцарското и шведското право се одликуваат со **систем на одложен заеднички имот**. Овој систем не подразбира постоење на заедничка сопственост, но брачните другари, секој поединечно, се сопственици на стварите. Карактерот на заедништвото се јавува тогаш кога имотот треба да се дели.

³⁰ IBID, 7-14 стр.

³¹ Во користениот материјал IMOVINSKI ZA STUDENTE не е наведен бројот на параграфот од Австрискиот граѓански законик, што ја уредува „ограничената заедница на живот“. Видете 12 и 13 стр.

Заедништво постои, исто така, во поглед на режимот на управување и располагање со добрата кои имаат посебна намена, како што е заедничкиот дом/стан.³²

4. ПРАВНА РЕГУЛАТИВА НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ЕВРОПА И ИСКУСТВА ОД НЕЈЗИНАТА ПРИМЕНА

4.1. Законски решенија и искуства во земјите на Западна и Северна Европа

4.1.1. Франција

Француското право им дозволува на идните сопружници да состават предбрачен договор. Во практиката, меѓутоа, само 10 проценти од сопружниците ја користат оваа правна можност, и тоа тогаш кога се рабти за значајни добра или добра од голема вредност. Предбрачната спогодба мора да биде заверена кај нотар (бележник), кој е овластен да им дава правни совети на странките. Целта на составувањето на една ваквата спогодба е договорните страни да избегнат некои од последиците на законскиот брачен режим, предвиден со Граѓанскиот законик на Франција (Code civil). Меѓутоа, на сопружниците не им е дозволено спогодбено да го исклучат основниот имотен режим, во делот што се однесува на подмирување на основите потреби на домаќинството, како и одредбите за подигнување на децата и за семејниот дом.

Во Францускиот граѓански законик постојат неколку типови на договорни режими, но сопружниците исто така можат да договорат и сопствен режим. Можат, да го менуваат законскиот режим на заедничкиот имот, на начин што со договорот ќе определат дека нема да се применуваат правилата за управување со заедничкиот имот, дека еден од брачните другари ќе може да избере одреден дел од заедничкиот имот во случај на развод, дека уделите во заедничкиот имот ќе им бидат различни, но и да се востанови режим на општа заедница, која ќе ги опфати сите сегашни и идни добра.

Сопружниците можат да се договорат нивниот имот да биде одвоен, што е ситуација кога секој сопружник останува самостоен сопственик и управител на својот

³² За законскиот имотен брачен режим е користен материјалот IMOVINSKI ZA STUDENTE, каде не е означен неговиот автор. Овој материјал, со оглед на содржината и квалитетот на текстот, референците за користена литература и други карактеристики, упатува на заклучок дека претставува универзитеска скрипта од некој универзитет од Босна и Херцеговина.

Видете: bolebobole.byethost4.com/.../IMOVINSKI%20ODNOSI%20za%20

имот, без оглед на тоа дали имотот е стекнат во текот на бракот или не. Спогодбата може да содржи одредба за нееднаква поделба на имотот во случај на развод на бракот, или одредба за последиците кои настануваат во случај на смрт, предвидувајќи дека имотот кој постои во моментот на смртта нема да ги вклучи резервираните добра, односно дека со дел од имотот не може слободно да се располага.

Следна опција за странките е режим на учествување во стекнатото, кога секој сопружник стекнува имот и со него слободно располага за време на траењето на бракот, но по престанокот на бракот, секоја нето добивка или секое зголемување на вредноста се дели на еднакви делови помеѓу сопружниците. Овој систем е инспириран од решенијата во германското право, но не се смета за посебно успешен. Сопружниците, исто така, можат да сочинат спогодба за управување со имотот. Предбрачниот договор може да биде изменет во текот на бракот, но дури по две години траење на бракот и само ако тоа во интерес на семејството. Секоја измена мора да биде сочинета пред нотар и да биде одобрена од страна на надлежен орган (*tribunal de grande instance*).³³

4.1.2. Велика Британија

Во законодавството на Велика Британија, егзистира систем на одвоен имот на брачните другари како законски имотен режим. Тоа, практично, значи дека склучувањето на бракот, во принцип, не повлекува никакви имотни последици, освен оние кои се однесуваат на заедничките деца, односно на заедничкото домаќинство. Брачните другари без ограничување располагаат со својот имот, а заработувачката, односно имотот стекнат во текот на бракот, го стекнуваат како одвоен. Согласно на ова, за обврските спрема трети лица, одговара со својот имот исклучиво оној брачен другар кој ја договорил обврската.

Во англосаксонското право е дозволено склучување на брачни договори. Во втората половина на дваесеттиот век се забележува масовен тренд на склучување на правни дела од ваков вид, од кои станаа вообичаени „спогодбите за раздвојување“, со кои брачните другари меѓусебно се ослободија од обврската за заедничко станување живеење (домување), а со кој често се договораат и други клаузули, кои најчесто се

³³ Kovaček Stanić Gordana, UPOREDNO PORODIČNO PRAVO, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, 63-64 str.

однесуваат на обврската за издржување, взаемна или поединечна. Употребата на овие правни дела е честа заради згрижување на децата од претходниот брак, како и заради задоволување на желбата на имашливите, односно поимотните (богатите) граѓани да ги елиминираат имотните права на другиот брачен другар. Забележан е и тренд на употреба на модели на имотни односи меѓу брачните другари кои според даночните закони се подложни на помали даночни стапки. Често „брачните договори“ се склучуваат за да се потенцираат правата и обврските на сопружниците за време на бракот, пред се во поглед на грижата за заедничкото домаќинство и заедничките деца. Ваквите правни дела, пред се, претставуваат декларативни акти со кои брачните другари го потврдуваат заедничкото определување за брачна еднаквост, а не спогодби чие спроведување би било можно присилно да се извршува во судска постапка. Семејното право на Соединетите Американски Држави ги следи принципите на британскиот правен систем.³⁴

4.1.3. Шведска

Според шведското законодавство, брачниот договор може да биде предбрачен и брачен. Со овој договор, сопружниците или идните сопружници можат да одредат имотот што му припаѓа или ќе му припадне на еден од нив да биде посебен имот на тоа лице. Со нов договор сопружниците можат да одредат дека таквиот имот ќе биде брачен имот. Тоа значи дека со договорот не можат да се регулираат други прашања освен квалификацијата на имотот како брачен или посебен.

Брачниот договор мора да биде составен во писмена форма и потпишан од страна на сопружниците или идните сопружници. Ова важи и тогаш кога еден од нив е малолетен или неспособно лице. Во такви случаи е нужен потпис на неговиот старател. Договорот се заверува во судот и се испраќа во брачниот регистар кој се чува во Централниот статистички завод. Законот за бракот од 1987 година определува дека е потребно сведоците да присуствуваат на потпишувањето на договорот. Во литературата се истакнува дека договорите за посебен имот ретко се применуваат во практиката.³⁵

³⁴ Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 277-278 стр.

³⁵ Kovaček Stanić Gordana, UPOREDNO PORODIČNO PRAVO, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, 65-66 str.

4.2. Законски решенија и искуства во земјите на Средна и Источна Европа

4.2.1 Германија

Германскиот граѓански законик предвидува две законски форми на брачен договор. Едната форма е едноставна одвоеност на имотот, според која секој сопружник го задржува имотот што го имал пред бракот и што го стекнал за време на траењето на бракот. Другата форма е режим на заеднички имот, што опфаќа поголемиот дел од имотот што сопружникот го имал пред бракот и што го стекнал во текот на бракот. И двете форми на спогодба бараат нотарска заверка, како и сите останати договорни отстапувања од законскиот режим, како што е прифаќање на странски систем а брачен имот. Во практиката одвоениот имот е прилично честа форма, а заедничкиот имот многу ретка форма. Според системот на одвоеност на имотот, имотот и обврските остануваат раздвоени, освен кога сопружниците заедно стекнале имот во текот на бракот. Овде не постојат ограничувања во однос на отуѓувањето, оптоварувањето или други располагања со предметите на домаќинството или со имотот во целина³⁶.

Според режимот на заеднички имот, сопружниците се заеднички сопственици и должници. Со спогодбата за заедница на имот дури може да се предвиди дека, во случај на смрт на еден од сопружниците, заедницата ќе се прошири и по смртта. Одредбите кои го регулираат овој режим се многу компликувани, па затоа овој режим на заедница на имот ретко се среќава во практиката. Постојат пет различни групи добра врз кои се применува овој режим, на пример: заеднички добра на сопружниците, задржани добра на секој од нив и специфични добра. Секој сопружник е скоро неограничено одговорен за долговите на другиот, вклучувајќи ги и доловите настанати пред склучувањето на бракот. Поделбата на имотот по престанокот на бракот е многу сложена, затоа што е потребно да се отуѓи одреден имот за да се намират заедничките долгови, а во практиката е тешко да се постигне спогодба за тоа кој имот ќе се продаде и како преостанатиот имот ќе се подели помеѓу сопружниците. Дополнителна компликација е во тоа што секој сопружник има право да бара да му се додели имотот што го имал пред бракот или што го наследил или што му бил подарен. Брачниот имотен режим на заеднички имот по правило престанува со смртта на еден

³⁶ Kovaček Stanić Gordana, UPOREDNO PORODIČNO PRAVO, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, 64 str.

од брачните другари, но под одредени услови може да се покрене судска постапка со која ќе се бара тој режим да престане уште за време на животот на двајцата сопружници, ако, на пример, со однесувањето на еден од нив може да му се нанесе значителна штета на другиот сопружник.

Освен промена на режимот на имотот, сопружниците можат да се договорат и за две други евентуални барања во случај на развод на бракот, и тоа барање за издржување и барање поврзано со пензиските права.³⁷

Во посебен труд на коавторите Емине Зендели и Аднан Јашари е содржан подробен приказ на имотните односи (имотниот режим) на брачните другари во германскиот правен систем, почнувајќи од крајот на деветнаесеттиот век до денес, со потенцирање дека Германскиот граѓански законик (донесен во 1896 година, а со меѓувремени измени и дополнувања), е еден од најважните европски граѓански законици.³⁸

4.2.2. Австрија

Одредбите од Австрискиот граѓански законик (познат и како Општ австриски граѓански законик) им даваат можност на сопружниците со брачни договори да отстапат од законскиот режим на одвоен имот и да договорат заедница на добра. За да се прекине законскиот режим на одвоен имот доволна е волјата на едниот од брачните другари. Овој Законик дефинира дека брачните другари практично, без ограничувања, располагаат со својот имот и стекнуваат имот (заработувачка) во текот на бракот како одвоен, а не како заеднички имот. Што се однесува до обврските спрема трети лица, со својот имот одговара исклучиво оној брачен другар кој ја договорил обврската.

Според параграфот 1233, брачната врска сама по себе не заснова заедница на добра меѓу сопружниците. За таква заедница се бара посебен договор. Одредбите на Законикот недвосмислено истакнуваат дека законски имотен режим е режимот на одвоен имот и ако брачните другари не договориле ништо друго во однос на

³⁷ ³⁷ IBID, 64-65 str.

³⁸ Zendeli Emine, Jashari Adnan, „Overview about the property regime of spouses in the German legal system”. In in International Journal of Scientific & Engineering Research, Volume 4, Issue 4,, pp. 54-64. 4 / 2013. ISBN 2229-5518

употребата на својот имот, секој сопруг си го задржува своето претходно право на сопственост, и на она што едната страна ќе го стекне за време на бракот или ќе го добие на било кој начин, другата страна нема никакви права. Австрискиот граѓански законик познава исклучок од ова правило, за да ги заштити брачните другари чиј сопругници починале. Ова значи дека ако законскиот режим не е менуван врз основа на волјалата на сопругниците, заедницата на добра меѓу нив важи како правило само во случај на смрт.

За брачните договори станува збор во параграфот 1217 од Австрискиот граѓански законик (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – 1811), каде е наведено дека со овие договори се договара мираз (руво), сомираз (соруво), утрински подарок, заедница на добра, управување и уживање на сопствениот имот, ред на наследување, или во случај на смрт одредено доживотно уживање на имотот, односно материјално давање познато како „надоместок за верност“. Последново претставува традиционална установа на австриското брачно право, што ја чинат добрата што и ги дава мажот (зетот) или трето лице на жената (невестата) заради зголемување на нејзиниот мираз. Сопругата овој имот може да го ужива единствено по смртта на својот сопругник. Само во таков случај овие добра и припаѓаат на неа(сопругата).

Австрискиот граѓански законик ги третира брачните договори како и сите други договори, што значи дека за нив важат правилата за општа деловна способност, за недостатоци на волјата, за измени или престанок на договорот. Брачните договори можат во текот на бракот да се менуваат неограничен број пати, со тоа што со измените на договорите не смеат да се повредат правата на доверителите на брачните другари (третите лице кои имаат побарувања кон нив).

Австрискиот закон за нотаријатот предвидува дека за полноважност на брачните договори е неопходна заверка од страна на нотар. Склучените брачни договори се заведуваат во трговски регистар, со што се обезбедува заштита на совесните трети лица. Измената или раскилот на договорот мораат да бидат извршени во иста форма, како и самото склучување на договорот. Начелото на публицитет во оваа област е значајно, како заради јасно утврдување на содржината на договорот,

така и заради прецизирање на моментот на склучување на правното дело (правната работа).³⁹

Авторот Емине Зендели, преку компарирање на Австрискиот граѓански законик и Швајцарскиот граѓански законик, во еден свој научен труд, се занимава со историјата на регулативата на имотните односи помеѓу брачните другари во Австрија и Швајцарија, како и со предностите на сега важечката регулатива во овие две земји.⁴⁰ Пишувајќи за правните решенија од деветнаесеттиот и раниот дваесетти век, содржани во споменатите два законика, како и во Францускиот граѓански законик, авторот ги сумира следниве нивни карактеристики:

(1) Позицијата на мажот во бракот е фаворизирана;

(2) Брачните другари можат да изберат еден од многуте постојни режими, а доколку тоа не го сториле, се обврзани да постапуваат согласно со во законикот пропишаниот режим;

(3) Режимот на мирозот е особено важен во сите законици;

(4) Постоела претпоставка дека подвижните предмети што се наоѓале во живеалиштето на брачните другари биле сопственост на мажот, освен предметите што служеле за личните потреби на жената;

(5) Брачните другари имале право да користат и да управуваат со заедничкиот имот и имотот на жената (под посебни услови);

(6) Во однос на жената важела неспорната претпоставка дека таа е овластена од сопругот да ги презема сите работи што се поврзани со потребите на домаќинството.⁴¹

4.2.3. Русија

Освен во Русија, и во другите источноевропски и средноевропски земји се воведени можности за договарање на имотен режим. Во Русија договорот за режим на

³⁹ Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 266-268 стр.

⁴⁰ Zendeli Emine. Advantages of spouses' property regimes in light of the Austrian Civil Code and Swiss Civil Code. In Balkan Journal of Interdisciplinary Research . International Institute for Private, Commercial and Competition law , Tirana- Republic of Albania, 5 / 2015. ISBN 2410-759X.

⁴¹ IBID

имотот, како алтернатива на режимот на заеднички имот, прв пат е предвиден со Граѓанскиот законик, односно Кодекс на Руската федерација. Во членот 256 е пропишано: „Имотот стекнат за време на траењето на бракот е заеднички имот, ако со договорот помеѓу нив (сопругниците) не е востановен поинаков режим на нивниот имот“. Сите брачни договори склучени од 1 јануари 1995 година, т.е. од моментот на стапувањето во сила на првиот дел од Граѓанскиот законик се засновуваа исклучиво на содржаното во член 256. Договорниот режим е конкретизиран со Семејниот кодекс, така што по 1 март 1996 година (пред) брачните имотни договори се регулирани во главата 8 од Семејниот кодекс на Руската федерација (Семейный кодекс Российской Федерации) (чл.40-44).

Брачниот договор се смета за спогодба на лица кои стапуваат во брак, а со која се определуваат имотните права и обврски на сопругниците во бракот и (или) во случај на развод на бракот. Овој договор може да се склучи како пред државната регистрација на склучениот брак, така и во секое време додека трае бракот. Брачниот договор кој е склучен пред државната регистрација на бракот, стапува во сила на денот на државната регистрација на склучениот брак. Брачниот договор се склучува во писмена форма и за него е задолжителна нотарска заверка. Содржината на брачниот договор е пропишана во членот 42. Со брачниот договор сопругниците можат да го изменат со закон воспоставениот режим на заеднички имот, да одредат режим на заеднички имот, сосопственост или посебен имот врз целиот имот на сопругниците, врз одреден негов дел или на имотот на само еден од сопругниците. Брачниот договор може да се склучи во однос на постојниот, како и во однос на идниот имот на сопругниците. Сопругниците можат во брачниот договор да одредат права и обврски во однос на меѓусебното издржување, начинот на учество во доходот на едниот од сопругниците од страна на другиот, прашањата околу покривањето на семејните трошоци, да одредат имот кој ќе му биде доделен на секој од нив во случај на развод на бракот, како и да вклучат и други одредби во брачниот договор што се однесуваат на нивните меѓусебни односи. Правата и должностите, предвидени со брачен договор, можат да бидат ограничени со одредени рокови или да зависат од настапувањето или ненастапувањето на одредени услови. Брачниот договор не може да ја ограничува правната или деловната способност на сопругниците, нивното право да бараат судска

заштита на своите права и регулирањето на личните - неимотните односи помеѓу сопружниците.⁴² Руската семејна регулатива посебно го заштитува правото на издржување на работно неспособниот брачен другар, како и правото на заедничките деца на издржување. Овие обврски не можат да бидат исклучени со брачен договор.

Брачните договори во руското, како и во унгарското право, се афирмираат со семејното законодавство што следува по споставувањето на пазарното стопанство и демократското општество во овие држави.⁴³

4.2.4. Унгарија

Во правната историја на Унгарија брачните договори се за прв пат воведени со Законот за бракот од 1894 година. Се до Втората светска војна брачните договори имаа свое место во унгарската теорија и практика. Повоениот период во социјалистичка Унгарија, како и во останатите земји со планско стопанство, се карактеризираше со закони кои стриктно забрануваа спогодбена измена на законскиот брачен имотен режим и кои воведуваа систем на заеднички имот на брачните другари на еден императивен, бескомпромисен начин. Така, со Законот за брак, семејство и старателство од 1952 година беше воспоставен, и тоа по сила на закон, систем на заеднички имот на брачните другари. Овој пропис важеше ретроактивно, а тоа значи и за браковите што беа склучени пред неговото донесување и стапување во сила. Со него беше забранета измена на законскиот режим по пат на брачни договори.

Унгарскиот Закон за бракот од 1986 година повторно ја вовеле можноста за склучување на брачни договори како формален основ за измена на законскиот режим на заеднички имот. Овие контракти (договори) можат да ги склучуваат како лицата кои имаат намера да склучат брак, така и лицата што се брачни другари. Со споменатиот закон е наведено дека со склучувањето на бракот се создава имотна заедница помеѓу сопружниците, така што се што тие ќе стекнат во текот на траењето на бракот претставува неподелен заеднички имот, независно од тоа дали е стекнат со нивни заеднички или одвоен придонес. Воедно е воведен еден невообичаен принцип за

⁴² Kovaček Stanić Gordana, UPOREDNO PORODIČNO PRAVO, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, 68 str.

⁴³ Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 275-277 стр.

мнозинството европски права, според кој заедничкиот имот го чинат и надоместоците врз основа на авторски и пронајдувачки права, како и плодовите од посебниот имот. Согласно законските решенија, посебниот имот го сочинуваат: како имотот што постоел пред склучувањето на бракот, така и добрата што се стекнати со наследување, предметите кои служат исклучиво за лична употреба и имотот стекнат врз основа на вредноста на посебниот имот. Свршениците, односно идните сопрузи, како и брачните другари, взаемните имотни односи можат спогодбено да ги уредат и на тој начин да отстапат од одредбите на законот и да се согласат кои добра ќе бидат во состав на заедничкиот имот, а кои добра во состав на посебниот имот. Во Унгарија, во најголем број случаи, брачните договори се склучуваат заради делумно раздвојување на имотот, но е можна спогодба за негово потполно раздвојување, како и спогодба за потполно спојување на имотот на сопружниците за време на траењето на заедницата на живот. Во такви случаи, и оние добра кои имале карактер на посебен имот, стануваат заеднички имот. Кога се зборува за делумно раздвојување на имотот, треба да се напомене дека е можно договорните страни да се спогодат приходите што ќе ги остварат со некоја дејност – да ги третираат како посебен имот, а остатокот на приходите да биде дефиниран како дел на заедничкиот имот, наменет за покривање на трошоците на заедничкиот живот. Во унгарското право е неограничен бројот на брачни договори кои можат да ги склучат идните брачни другари или постојните брачни другари, како пред склучувањето, така и по склучувањето на бракот. Неограничени се можностите за измени на склучените брачни договори. Доколку сопружниците се определат за раскин на брачниот договор, тоа значи дека договорениот режим ќе биде укинат со повратно дејство, од почеток. Регулативата познава и прекин на договорот, што всушност значи дека повеќе не важат договорот во иднина, односно дека од моментот на прекилот повторно се воспоставува законскиот имотен режим ⁴⁴.

Брачните договори во Унгарија, уште од самиот почеток на нивна примена, биле формални договори и за нив важела т.н. нотаријална форма. На ваков начин полесно се докажувале постоењето и содржината на правната работа. Во унгарската

⁴⁴ Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 273-275 стр.

судска практика биле забележани случаи на конвалидација на брачни договори кои не биле склучени со закон пропишаната форма, под услов договорните страни да ги извршувале тие договори подолго време. Денешните позитивноправни прописи ја условуваат полноважноста на брачните договори со форма на јавна исправа пред јавен бележник (нотар) или со форма на приватна писмена исправа. Примената на брачните контракти во Унгарија се повеќе добива на значење, што е последица на се подобрата информираност за смислата на овие правни работи и за нивните предности.⁴⁵

4.3. Законски решенија и искуства во земјите на Јужна и Југоисточна Европа

4.3.1. Италија

Во Италија предбрачните договори не се дозволени, бидејќи се смета дека овие се спротивни на јавниот поредок затоа што можат да влијаат на личните одлуки на сопружниците како што е разводот. Меѓутоа, италијанското право дозволува склучување на договори за време на траење на бракот или по неговиот престанок. Сопружниците можат да изберат режим на одвоеност на имотот. Освен тоа, сопружниците можат да се договорат сопственоста, управувањето и располагањето со заедничкиот имот да биде одвоено, како и правилата за заедничкиот имот да се применуваат само на пооделни предмети. Сопружниците не можат да менуваат некои правила, какви што се еднаквоста на уделите во заедничкиот имот и правилата за поделбата на имотот. Тие, исто така, не можат договорно да ги менуваат правилата за издржувањето на децата и за сопружничкото издржување. Договорот го заверува нотар или јавен службеник.⁴⁶

4.3.2. Грција

Семејното право на Грција предвидува систем на одвоен имот како законски имотен режим. Брачните другари самостојно управуваат и располагаат со својот имот. Во 1983 година престана да постои миразниот режим, со обврска за враќање на сите дотогаш дадени мирази на сопругите. Со овој акт беше овозможено функционирање на режимот на одвоеност на имотот.

⁴⁵Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 273-275 стр.

⁴⁶Kovaček Stanić Gordana, UPOREDNO PORODIČNO PRAVO, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, 67 str.

Грчките брачни другари можат спогодбено да ја исклучат примената на овој режим, со чинот на склучување на брачен договор. Со оваа правна работа тие можат да предвидат режим на заеднички имот како основа на нивните взаемни имотни односи. Ако не склучат брачен договор и не пристапат кон измена на со закон предвидениот систем, секој сопружник останува сопственик на својот имот, независно од тоа дали се работи за имот стекнат пред склучувањето на бракот или во текот на бракот. Брачните договори задолжително се склучуваат во нотаријална форма. Овие контакти не можат да упатуваат на обичаи или на важечко странско право. Грчкиот граѓански законик дозволува само измена на веќе постоечкиот договор, при што брачните другари и во таа прилика мораат да ја почитуваат со законот предвидената форма. Таа задолжителна форма создава обврска договорите да се менуваат пред нотар, откако претходно ќе биде обезбедена дозвола од надлежен суд.⁴⁷

4.3.3 Албанија

Семејниот законик на Албанија од 2003 година (FAMILY CODE OF ALBANIA)⁴⁸, покрај законскиот режим (режим на заеднички имот), предвиде договорен имотен режим, односно можност за договарање на имотен режим од страна на сопружниците. Според албанското право договори за уредување на имотните односи можат да склучуваат како постојните, така и идните брачни другари. Во вториот случај се работи за склучување на договор под одложен услов (моментот на склучувањето на бракот). Семејниот законик на Албанија содржи заштитни одредби за малолетните брачни другари (со ненаполнети 18 години), на начин што определува дека тие до полнолетството не можат да го заменат законскиот имотен режим со договорен имотен режим. Во поглед на формата важи правилото дека брачниот договор мора да биде склучен во писмена форма на јавна исправа (договор во писмена форма заверен од страна на нотар). Склучениот брачен договор се заведува во матичниот регистар.

Албанскиот Семеен законик за изменување на договорот бара исполнување на неколку услови, и тоа: а) почитување на рокот, б) согласноста на волјата на брачните другари и в) на интересот на семејството.

⁴⁷Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 271-272 стр.

⁴⁸ Интегралниот текст на Семејниот законик на Република Албанија од 2003 година, преведен на англиски јазик е достапен на следнава интернет адреса:
[https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB65148%20\(English\).pdf](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB65148%20(English).pdf)

Така, брачните другари имаат право да го изменат имотниот режим само по истекот на две години, сметајќи од моментот на неговото склучување. Овој период им треба на брачните другари за да можат да оценат како функционира договорениот имотен режим.

Имотниот режим може да се изменува само ако се постигне целосна согласност на волјата на брачните другари. Секој недостаток на волја (како измама, на пример) предизвикува ништовност на договорот за изменување на имотниот режим. Согласувањето на волјата на странките треба да постои во времето на потпишувањето на договорот пред нотарот.

Семејниот законик на Албанија бара и постоење на интерес на семејството, што значи дека измената на имотниот режим ќе се направи само ако се докаже дека таа е од интерес на семејството. И договорот за изменување на имотниот режим се склучува во писмена форма и пред нотар и се заведува во матичниот регистар.⁴⁹

4.3.4. Србија

Србија меѓу последните во Европа го вовеле институтот брачен договор во своето позитивно законодавство. Семејниот закон на Србија (Породични закон Србије) од 2005 година ја избриша разликата помеѓу позитивното право на Република Србија и практично сите европски споредбени законодавства во поглед на постоењето на можноста за измена на законскиот брачен имотен режим. Брачните договори беа правно можни од 1844 година до 1946 година, кога беше донесен Основниот закон за бракот на ФНРЈ, врз основа на решенијата во Српскиот граѓански законик, последниве преземени од Австрискиот граѓански законик. Семејниот закон од 2005 година го врати институтот брачен договор во српското право и практика. Со овој пропис се воспостави право на сопружниците и идните брачни другари да го изменат режимот на заеднички имот, и да склучат правни работи со кој во иднина ќе ги уредат своите имотни односи како во однос на постојниот, така и во однос на идниот имот. На идните или на актуелните брачни другари законот им дава право да договорат режим на одвоен имот, во склад со начелото на слобода на договарање. Законодавецот им

⁴⁹ Зендели Емине, ДОГОВОРЕН ИМОТЕН РЕЖИМ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ – СПОРЕДБЕН ПРЕГЛЕД, n „SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL WORLD“. Center for Legal and Political Research on Faculty of Law , Stip, 9 / 2015. 1 – 16 стр.

остави право на сопружниците да склучуваат спогодби врз основа на кои еден од нив ќе управува и располага со заедничкиот имот или со некои негови делови. Со ова, практично, се исклучува со закон дефинираното, заедничко и спогодбено располагање со имотот. Слободата на договарање се однесува и на правото на делба на заедничкиот имот, со која брачните другари ќе можат да се користат како за време на траењето на бракот, така и по неговиот престанок. Спогодбата за делба на заедничкиот имот има дејство исклучиво на имотот до моментот на нејзиното склучување. По извршената делба, законскиот режим на заеднички имот се однесува на истиот имот кој брачните другари ќе го стекнат со работа во текот на траењето на брачната заедница. За разлика од спогодбата за делба, брачните договори можат да се склучат пред склучувањето на бракот и во текот на неговото траење. Дејството на брачниот договор се однесува како на веќе стекнатиот, така и на имотот кој брачните другари ќе го стекнат по склучувањето на ваквиот договор, додека спогодбата за делба се однесува само на веќе стекнатиот имот. По извршената делба продолжува законскиот имотен режим, додека брачните договори најчесто во потполност го исклучуваат овој режим, и воспоставуваат режим на одвоеност на имотот на сопружниците. Брачниот договор, според Семејниот закон на Србија, се склучуваше пред судија, кој имаше законска обврска да ги предупреди странките дека со неговото склучување престанува да важи режимот на заеднички имот.⁵⁰ По стапувањето во сила на Законот за јавно бележничество во 2011 година, јавниот бележник добива овластувања во имотните и лично имотните односи, така што во негова надлежност преминуваат договорите за имотните односи меѓу брачните другари и договорите за имотните односи меѓу вонбрачните другари.⁵¹ Од податоците за бројот на склучени брачни договори на подрачјето на Основниот суд во Нови Сад во периодот од 2005 до 2014 година е извлечен заклучок дека брачните договори во практиката се склучуваат мошне ретко.⁵²

⁵⁰ Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 257-264 стр.

⁵¹ Гордана Б. Ковачек Станић, ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОГ БЕЛЕЖНИКА У БРАЧНИМ/ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА, ЗБОРНИК РАДОВА бр.2/2012, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 87-101 стр.

⁵² Гордана Б. Ковачек Станић и Сандра О. Самарџић, ЗАШТИТА СЛАБИЈЕГ ПАРТНЕРА У УГОВОРНОМ БРАЧНО-ИМОВИНСКОМ РЕЖИМУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.4/2016, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, 1060-1061 стр.

4.3.5. Бугарија

Семејните односи и брачните договори во Бугарија се уредени со Семејниот кодекс (Семейния кодекс) на оваа земја, донесен во 2009 година. Кодексот предвидува три вида на режимите на имотни односи меѓу брачните другари: 1. Режим на заеднички имот; 2. Режим на одвоен имот; и 3. Договорен режим.⁵³ Според тој пропис, договорните страни се слободни да ги уредат имотните односи на начин што тие го сметаат за добар, со тоа што договорите не смеат да бидат спротивни на законот и на добрите обичаи. Кодексот определува задолжителни составни делови на брачниот договор, со забрана на клаузула со која еден недвижен имот или идеален дел од него се пренесува во сопственост од едниот на другиот брачен другар. Семејниот кодекс дава можност во брачниот договор да се договорот следниве варијанти: 1. Лична сопственост на сопругот кој го стекнал имотот; 2. Сопственост на двајцата брачни другари со определени делови (еднакви или нееднакви); и 3. Заедничка сопственост на брачните другари без определени делови на секој од нив.

Досега во практиката од донесувањето на Семејниот кодекс па наваму ретко се среќаваат договори што ги уредуваат имотните односи по разводот на бракот, макар што и тоа е, според својата природа, се важен дел од содржината на брачниот договор. Семејниот кодекс предвидува предност на брачниот договор во случај на развод во однос на законските решенија за брачноимотните последици од разводот на бракот. Бугарската семејна регулатива дозволува со брачните договори да се уредат односите помеѓу брачните другари во поглед на меѓусебната издршка, како во текот на бракот, така и по неговиот развод. Дозволено е со брачен договор да се уреди прашањето за издршката на децата.⁵⁴

4.3.6. Црна Гора

Во 2007 година стапи во сила Семејниот закон на Република Црна Гора ⁽¹⁾ (Породични закон Републике Црне Горе), кој содржи одредби за имотните односи на брачните другари. Во членот 285 од овој Закон се вели дека брачните другари можат да имаат посебен и заеднички имот. Во членот 286 став 1 е содржана дефиниција на

⁵³ Член 18 од Семејниот кодекс на Бугарија од 2009 година. Негов превод на англиски јазик е достапен на следнава интернет адреса: <http://www.international-divorce.com/bulgarian-family-law-code>

⁵⁴ Димитров Красимир, СЪДЪРЖАНИЕ НА БРАЧНИЯ ДОГОВОР, Научни трудове на Русенския университет – 2013, том 53, серия 7, 122-124 стр.

посебниот имот, на начин што е наведено дека него го сочинува имотот кој брачниот другар го стекнал пред склучувањето на бракот, како и имотот стекнат во текот на бракот по пат на наследување, подарок или други форми на бестоварно стекнување. Интересни се одредбите од член 287 став 1 и 2 од црногорскиот Семеен закон. Во ставот 1 од член 287 стои дека ако во текот на заедницата на живот во бракот дошло до незначително зголемување на вредноста на посебниот имот на едниот од брачните другари, другиот брачен другар има право на побарување во пари сразмерно на својот придонес. Во ставот 2 од членот 287 е определено дека ако во текот на заедницата на живот во бракот дошло до значително зголемување на вредноста на посебниот имот на едниот од брачните другари, другиот брачен другар има право на удел во тој имот сразмерно на својот придонес. Од значење за овој труд се и решенијата содржани во членот 288, каде, во ставот 1 е речено - дека заедничкиот имот го сочинува имотот кој брачните другари го стекнале со работа во текот на траењето на брачната заедница, како и приходите од тој имот, а во ставот 2 – дека во заедничкиот имот влегуваат и приходите од посебниот имот што се остварени со работа на брачните другари, како и имотот стекнат со игри на среќа, освен ако едниот брачен другар вложувал во овие игри свој посебен имот. Цитираниот Семеен закон содржи и три члена за брачниот договор. Согласно членот 301 став 1 брачните другари во текот на бракот или пред склучувањето на бракот можат со брачен договор да ги уредат своите имотни односи во врска со постојниот или идниот имот. Ставот 2 од член 301 се занимава со прашањето на формата, на начин што определува задолжителна писмена форма на брачниот договор и негова заверка од страна на нотар. За нотарот е предвидена законска обврска пред заверката да им го прочита договорот на договорувачите и да ги предупреди дека со него се исклучува режимот на заеднички имот. Во ставот 3 од член 301 е наведено дека брачниот договор што се однесува на недвижности се запишува во регистарот на недвижности. Членот 302 содржи решение за тоа кој може да го склучи брачниот договор за оној брачен другар кој е лишен од деловна способност, определувајќи дека тоа е неговиот старател со одобрение на органот за старателство. Членот 303 од Семејниот закон на Црна Гора забранува во

брачниот договор да се договара примена на странско право за регулирање на имотните односи на договорувачите.⁵⁵

4.3.7. Хрватска

Семејниот закон на Република Хрватска (Obiteljski zakon Republike Hrvatske) од 1998 година им даде законска можност на сопружниците со брачен договор да ги уредат своите односи во поглед на имотот стекнат во бракот, поинаку отколку што е тоа определено со законот. Семејниот закон од 2003 година ја презеде оваа одредба. Семејниот закон на Република Хрватска од 2015 година содржи посебен дел за имотните односи на брачните другари. Во неговиот член 34 се наведува дека врз имотните односи на брачните другари се применуваат одредбите на овој Закон за уредување на имотните односи на брачните другари, ако брачните другари своите имотни односи не ги уредиле со брачен договор. Во член 35 од Семејниот закон е нотирано дека брачните другари можат да имаат имот стекнат во бракот (со други зборови, заеднички имот) и сопствен (со други зборови, посебен имот). Семејниот закон на Хрватска ги дефинира и едниот и другиот имот. Во членот 40 став 1 определува дека со брачен договор можат да се уредат имотнотправните односи во поглед на постојниот или идниот имот. Во ставот 3 од член 40 е нормирано склучувањето на брачен договор во писмена форма, со обврска потписите на договорните страни да бидат заверени кај јавен бележник, што значи нотар. Ако едниот брачен другар е лишен од деловна способност за склучување на вонредни имотнотправни дела, договорот мора да биде склучен во форма на јавнобележнички (нотарски) акт, со учество на старателот на деловно неспособниот брачен другар и со претходно дадена согласност на центарот за социјална работа. И во Хрватска, како и во Црна Гора, Семејниот закон забранува уредување на имотнотправните односи на брачните другари со брачен договор во кој ќе се договори примена на странско право.⁵⁶

4.3.8. Босна и Херцеговина

Имотните односи на брачните и вонбрачните другари се уредени со Семејниот закон на Федерацијата Босна и Херцеговина (Porodični zakon Federacije Bosne i

⁵⁵ Породични закон Републике Црне Горе (Семејниот закон на Република Црна Гора), објавен во „Службениот лист на Република Црна Гора“ бр. 1/2007 од 09.01.2007 година.

⁵⁶ Obiteljski zakon Republike Hrvatske (Семеен закон на Република Хрватска), објавен во Народне новине бр.103/15, во сила од 01.11.2015 година.

Hersegovine). Врз тие односи се применува законскиот режим доколку брачните другари не го исклучат тој режим со склучување на брачен договор. Во семејното законодавство на оваа Федерација е прифатен режимот на заедница на имот. Семејниот закон разликува заеднички и посебен имот на брачните другари. Заедничкиот имот го сочинува имотот кој брачните другари го стекнале со работа за време на траењето на брачната заедница, како и приходите од тој имот. Исклучоците од правилото дека работата е основа за стекнување на заеднички имот, се следниве:

1. Приходите од заедничкиот имот, без оглед на тоа дали се стекнати со работа или на друг начин влегуваат во состав на заедничкиот имот;
2. Подароките на трети лица за време на траењето на брачната заедница влегуваат во заедничкиот имот, односно имотот стекнат во текот на бракот, без оглед на тоа кој брачен другар ги примил, доколку не произлегува нешто поинакво од намената на подарокот или доколку од околностите во моментот на давањето на подарокот не произлегува волја на подарокодавачот подарокот да биде само за едниот брачен другар;
3. Добивката од игрите на среќа е заеднички имот;
4. Приходите од интелектуална сопственост остварени за време на траењето на брачната заедница влегуваат во состав на заедничкиот имот.

Семејниот закон на Федерацијата Босна и Херцеговина им дава можност на партнерите заедничкиот имот да го поделат со договор. Ваквиот начин на делба, по правило, е најдобар за брачните другари⁵⁷.

Споменатиот Семеен закон ја предвидува можноста идните брачни другари или актуелните брачни другари да ги уредат своите имотни односи со брачен договор во однос на заедничкиот имот, поинаку отколку што тоа го предвидува претходно изложениот законски имотен режим. Семејното законодавство на Федерацијата Босна

⁵⁷ Hasić Imamović Amela, IMOVINSKI ODNOSI BRAČNIH PARTNERA U PRINCIPIMA KOMISIJE ZA EVROPSKO PORODIČNO PRAVO I PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 15/16, Zenica, godina 7, 178-184 str.

и Херцеговина не го одредува подетално предметот на брачниот договор. Со брачен договор обично се шири посебниот имот на „штета“ на заедничкиот имот. Такво нешто не е забрането со правото на Федерацијата. Ова право определува дека за полноважност на договорот е нужна нотарска обработка на исправата. За договорувачот лишен од деловна способност мора да се потпише неговиот старател со одобрение на органот за старателство, а на договорувачот со ограничена деловна способност му е дозволено сам да го склучи договорот. И овде е забрането договорните страни да договорат примена на странско право. Оваа забрана важи ако двајцата договорувачи се домашни државјани. Ако се работи за брак со меѓународен (странски) елемент, во кој еден од брачните другари е странски државјанин, тогаш нема забрана да се договори примена на странско право. Семејниот закон на Федерацијата Босна и Херцеговина не содржи одредба за обврска на брачните другари при склучувањето на брачен договор да ги наведат целокупниот свој имот и сите свои долгови.⁵⁸

4.3.9. Република Српска

Република Српска, во состав на Босна и Херцеговина, има донесено свој, посебен Семеен закон (Породични закон Републике Српске), објавен во нејзиниот Службен гласник бр. 54 од 27 август 2002 година. Според член 269 од овој Закон е наведено дека имотот на брачните сопружници може да биде посебен и заеднички. Согласно член 270 став 1 од Семејниот закон на Република Српска имот што сопружникот го има во часот на склучувањето на бракот останува негов посебен имот. Во ставот 2 од член 270 е решена имотноправната судбина на миразот (рувото, познато уште како чеиз), на начин што е определено дека тој се смета за посебен имот на жената. Според цитираниот Закон (член 270 ст.3), добивката од игрите на среќа влегува во состав на заедничкиот имот. Имотната добивка (*тантиемата*) од авторското право и од сродните права, остварена во текот на траењето на бракот, е заеднички имот (член 270 ст.4). Во заеднички имот спаѓа и имотот што брачните другари го стекнале со работа во текот на брачната заедница, како и приходите од тој имот. Подароците од третите лица во текот на брачната заедница го сочинуваат

⁵⁸ Hasić Imamović Amela, IMOVINSKI ODNOSI BRAČNIH PARTNERA U PRINCIPIMA KOMISIJE ZA EVROPSKO PORODIČNO PRAVO I PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 15/16, Zenica, godina 7, 178-184 str.

заедничкиот имот, без оглед на тоа кој брачен другар ги примил, доколку поинаку не произлегува од намената на подарокот, или доколку од околностите во моментот на давањето на подарокот може да се заклучи дека подарокодавачот подарокот му го дава на едниот од брачните другари. Во Семејниот закон на Република Српска е пропишано дека имотот кој во текот на брачната заедница ќе го стекне едниот од брачните другари по друг законски основ, е негов посебен имот (член 270 став 7). Член 271 став 1 определува дека сопружниците спогодбено располагаат со заедничкиот имот. Со својот удел во заедничкиот имот едниот брачен другар не може да располага самостојно ниту да го оптовари тој удел со правна работа меѓу живите. Зетот и невестата, односно брачните другари можат со брачен договор да ги уред своите односи во поглед на заедничкиот имот. Со брачни договори можат да се уредат имотните односи како во однос на постојниот, така и во однос на идниот имот. Семејниот закон бара писмена форма на договорот и заверка на потписите од страна на судија или нотар. Законот, во ставот 5 од членот 271, пропишува дека врз заедничкиот имот се применуваат прописите на стварното и облигационото право.⁵⁹

4.3.10. Словенија

Семејните односи во Република Словенија се уредени со Законот за брак и семејни односи (Zakon o zakonski zvezi i družinskih razmerih) од 2005 година, со неколку подоцнежни измени и дополненија (неслужбено пречистен текст од 2015 година).⁶⁰ Тој ги регулира и имотните односи помеѓу брачните другари. Имотот што секој од брачните другари го има во моментот на склучувањето на бракот останува негова сопственост и тој слободно со него располага. Имотот стекнат со работа во текот на бракот добива третман на заеднички имот. Брачните другари можат да управуваат со заедничкиот имот заеднички или консенсуално. Тие можат да се согласат само еден од нив да управува со заедничкиот имот или само еден од нив да располага со тој имот, притоа респектирајќи ги интересите на другиот брачен другар. Актот за управување или располагање со заедничкиот имот се склучува во форма на нотарски акт. Секој брачен другар може да ја повлече својата согласност во секое време, освен во време што не му одговара на другиот брачен другар. Брачниот другар

⁵⁹ Породични закон Републике Српске (Семеен закон на Република Српска), објавен во нејзиниот Службен гласник . бр. 54 од 27 август 2002 година.

⁶⁰ Текстот е достапен на словенечки јазик на следнава интернет адреса:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>.

не може да располага со неговиот неопределен дел од заедничкиот имот со правни дела *inter vivos*, а може да го завети со право дело *post mortem*. Правата врз недвижностите се заведуваат во катастарската евиденција (катастарот на земјиште) како нивна заедничка сопственост, со неопределени удели. Кога станува збор за обврските на брачните другари за задоволување на потребите на брачната заедница, тие за таквите обврски одговараат и со заедничкиот и со посебниот имот. Заедничкиот имот може да биде поделен на барање на доверителот/доверителите врз основа на важечка одлука на надлежен суд, за да биде определено уделот на брачниот другар - должник во заедничкиот имот. Ако дојде до јавна продажба на тој удел на должникот во заедничкиот имот, другиот брачен другар има првенствено право на купување при еднакво понудена цена со други купувачи. До поделба на заедничкиот имот може да дојде со согласност на двата брачни другари или по барање на еден од нив во време на траењето на бракот, со тоа што согласноста за делба мора да биде во форма на нотарски акт. Поделба на заедничкиот имот се врши и во случај на смрт на еден од брачните другари. Во случај на несогласување за величината (големината) на уделот на брачните другари во заедничкиот имот, тие можат да побараат од надлежниот суд да ја утврди таа величина, односно големина. При делбата на заедничкиот имот важи претпоставката дека се еднакви уделите на брачните другари, но секој од нив има право да докажува свој поголем придонес во стекнувањето на заедничкиот имот во споредба со другиот. Брачните другари имаат право во текот на брачната заедница договорно да ги регулираат своите имотни односи, почитувајќи ја формата на нотарски акт.⁶¹

Само правото на Република Македонија и правото на Република Косово не познаваат договорен брачен имотен режим.⁶²

⁶¹ Kraljić Suzana, SUMMARY AND ANALYSIS OF THE CURRENT LAWS REGULATING MARITAL AND QUASI-MARITAL RELATIONSHIPS IN SLOVENIA, 101-115 p., on this Internet address: http://www.law.byu.edu/page/categories/marriage_family/past_conferences/oct2006/pb_chapters/07%20-%20Kraljic.pdf

⁶²Зендели Ёмине, ДОГОВОРЕН ИМОТЕН РЕЖИМ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ – СПОРЕДБЕН ПРЕГЛЕД, н „SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL WORLD“. Center for Legal and Political Research on Faculty of Law , Stip, 9 / 2015.

5. ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

5.1. Постојни законски решенија

Правото на Република Македонија определува два режими на уредување на имотните односи на брачните другари, законски и договорен брачен имотен режим, кои се уредени со Законот за сопственост и други стварни права. Според законскиот имотен режим, имотот на брачните другари може да биде заеднички и посебен. Имајќи ја во предвид законската регулатива со која се уредува овој режим, како и досегашната практика, во нашето право е доминантен законскиот имотен брачен режим. Ова од причина што во сферата на договорниот имотен режим законодавецот изречно го предвидува само договорот со кој брачните другари го уредуваат управувањето и располагањето со посебниот и заедничкиот имот. Меѓутоа, овој договор претставува само еден незначителен сегмент од договорниот режим на имотот на брачните другари, затоа што договорното уредување на другите имотно-правни односи не е законски уредено. Основна претпоставка за остварување на ваквата можност е прифаќањето и правното регулирање на рачниот договор, како предуслов за постоење на договорниот брачен имотен режим. Во нашето (македонското) семејно право брачниот договор сеуште не е законски уреден. Меѓутоа, тој е застапен во практиката врз основа на начелото на слободно уредување на облигационите односи.⁶³

Имотот кој брачните другари ќе го стекнат во текот на траењето на брачната заедница претставува нивен заеднички имот (член 67 од Законот за сопственост и други стварни права). За да постои заеднички имот на брачните другари неопходно е постоење на брачна заедница, како и имотот да биде стекнат во текот на постоењето на таа заедница. Покрај овие услови, судската пракса бара постоење на волја стекнатиот имот да биде заеднички. За разлика од посебниот имот, кај заедничкиот имот на брачните другари, законодавецот прецизно не ги определува начините на кои може да се стекне овој имот.

Најзначаен основ (начин) за стекнување на заедничкиот имот е работата на брачните другари. Според нашата судска практика, како работа и придонес во стекнувањето на заедничкиот имот се смета и посредната работа, со која директно не

⁶³ Спировиќ Трпеновска Љиљана, Мицковиќ Дејан и Ристов Ангел, СЕМЕЈНО ПРАВО, во издание на Блесок – Единица Индра, Скопје, 2013 година, 307-309 стр.

се стекнува имотот, а во која спаѓа одгледувањето деца, одржувањето на семејството и др. Заедничкиот имот може да настане и со подароци направени во корист на обата брачни другари, по пат на тестаментарно наследување, како и врз основа на други товарни и даровни правни дело во кои како договорувачи се појавуваат двајцата брачни другари.

Според стојалиштето на Врховниот суд на Македонија, како заеднички имот ќе се смета имотот кој ќе го стекнат брачните другари во текот на бракот по пат на кредит, ако во отплатувањето на кредитот учествуваат и едниот и другиот брачен партнер. Во заедничкиот имот на брачните другари влегуваат и приходите од нивниот посебен и заеднички имот, како и каматите од заедничките штедни влогови.

При решавањето на имотните спорови меѓу брачните другари, судот ја зема во предвид работата како правна основа за стекнување на заеднички имот, и тоа сите видови работа, без разлика дали се работи за работни места кои имаат директен финансиски ефект или за работа која придонесува за зачувување на профитот. Се чини дека двоумењето на законодавецот дали да го спомене терминот „работа“ е поврзано со фактот дека во заедничката сопственост на брачните другари влегуваат не само имотот стекнат со работа, туку и имотот стекнат по други основи, како што е подарок посветен, односно даден на двајцата брачни другари, средствата купени со кредит, средствата од каматните стапки на депонираните износи (штедни влогови) и така натаму.

Вториот услов за создавање на заедничка сопственост е „брак“, односно брачна заедница. Значи, освен исполнувањето на формално-правната претпоставка, односно фактот дека е склучен брак во формална смисла (формален брак), за стекнување на заеднички имот е неопходно и фактичко постоење на „брачна заедница“ помеѓу брачните другари. Ова треба да не одведе кон заклучок дека се она што е создадено по фактичкиот престанок на брачната заедница (нејзиното трајно раскинување), ќе се смета за посебен имот иако бракот законски сеуште е во сила.

Постоењето на заедничкиот имот не се доведува во прашање во ситуација на привремено раскинување на брачната заедница (студирање, службено отсуство, подолготрајно лекување итн).

„Заедничкиот брачен живот“ е потесен поим од поимот „брачна заедница“, бидејќи заедничкиот брачен живот преставува еден од материјалните елементи на постоењето на брачната заедница, односно значи исполнување на нејзиниот просторен елемент. Во брачната заедница брачните другари можат да имаат заеднички брачен живот (заедничко живеалиште), но тие можат да живеат и одвоено (во случаите детализирани во претходниот пасус), што нема да го доведе во прашање постоењето на нивната брачна заедница и стекнувањето на заеднички имот.⁶⁴

Во нашето право за заедничкиот недвижен имот на брачните другари е прифатен режимот на заедничка сопственост и, како резултат на тоа, правото на сопственост на брачните другари врз недвижности кои се нивни заеднички имот се запишува во катстарските книги, како јавни книги за недвижностите и правата врз нив, на името на двајцата брачни другари. Ако како сопственик е запишан само едниот од брачните другари, ќе се смета дека уписот е извршен на име на двајцата брачни другари. Доколку се определени уделите во заедничкиот имот, брачните другари се запишуваат како сосопственици (член 69 став 1, 2 и 3 од Законот за сопственост и други стварни права).

Според нашето право, за посебен имот ќе се смета имотот кој брачниот другар го имал во времето на склучувањето на бракот, како и имотот што ќе го добие по основ на наследство, легат или подарок, како и стварите стекнати во текот на бракот, кои служат за задоволување на личните потреби на еден од брачните другари, доколку не претставуваат несразмерно голема вредност во споредба со вредноста на вкупниот заеднички имот (член 68 став 1 и 2 од Законот за сопственост и други стварни права). Ова значи дека станува збор за имот кој не се стекнува со заедничка работа на двајцата брачни другари.

Нашиот законодавец, сепак, пропуштил да уреди и одредени спорни прашања на кои укажуваа и нашата судска пракса и нашата теорија. Станува збор за приходите

⁶⁴ Zendeli Emine, N. Zendeli, PERSPECTIVES OF REGULATION OF PROPERTY RELATIONS OF SPOUSES IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA/ PERSPEKTIVA E RREGULLIMIT TË MARRËDHËNIEVE PASUORE TË BASHKËSHORTËVE NË SISTEMIN JURIDIK TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË/ ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, *Vizione*, In *Vizione* 22(1)2014, pp. p. 278-285. Shoqata e intelektualeve "Klubi demokratik", Shkup, 9/2014. ISBN 1409-8962.

од интелектуална сопственост што ги стекнува еден од брачните другари. Спорен е и статусот на имотот што е стекнат по основ на приход од посебен имот на еден од брачните другари за време траење на брачната заедница, со оглед дека основ за неговото не е заедничката работа на брачните другари.

Сопственоста на брачните другари ги вклучува следниве имотни права:

1. Стварни права: право на сопственост над подвижни предмети (пари, орнаменти, мебел, апарати, моторни возила итн.) и недвижен имот (земјишта, згради, деловни простории и сл.), право на залог, право на службеност, право на паушална сума; 2. Облигациони права, односно побарувања кои произлегуваат од нив; 3. Авторски права; 4. Права на индустриска сопственост и сродни права.⁶⁵

Во брачните прописи што се применуваа пред осамостојувањето на Република Македонија (што значи пред 1991 година), важеше правен режим на заедничка сопственост на брачните другари и сопственост на секој од брачните другари посебно како единствен режим за регулирање на имотните односи меѓу сопружниците. Законското решение беше инспирирано од идејата дека режимот на заедничка сопственост обезбедува еднаквост помеѓу брачните другари и ја избегнува економската зависност помеѓу нив.

Постојните законски решенија содржат одредби за администрирање и располагање со заедничкиот имот. Брачните другари се овластени заеднички и договорно да управуваат со заедничкиот имот. Тие можат да се согласат само еден од нив да управува со тој имот. Во случај на несогласување на сопружниците околу управувањето на заедничкиот имот, судот ќе назначи трето лице како негов администратор. Нашиот законодавец познава и редовна и вонредна администрација на заедничкиот имот, односно редовно и вонредно управување со тој имот.

⁶⁵ Zendeli Emine, N. Zendeli, PERSPECTIVES OF REGULATION OF PROPERTY RELATIONS OF SPOUSES IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA/ PERSPEKTIVA E RREGULLIMIT TË MARRËDHËNIEVE PASURORE TË BASHKËSHORTËVE NË SISTEMIN JURIDIK TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË/ ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, *Vizione*, In *Vizione* 22(1)2014, pp. p. 278-285. Shoqata e intelektualeve "Klubi demokratik", Shkup, 9/2014. ISBN 1409-8962.

Што се однесува до диспозицијата (располагањето) со заедничкиот имот, за да таа, односно тоа има правно дејство е нужна согласност на обата сопружници. Согласно одлука на Врховниот суд на Република Македонија, не произведува правно дејство располагањето на едниот од брачните другари со кое тој го отуѓил недвижниот имот стекнат во брак, пред да дојде до поделба на тој имот помеѓу него и другиот брачен другар. Недвижниот имот во заедничка сопственост се регистрира во јавниот регистар на име на двата брачни другари и, следствено на тоа, никој нема право да располага со тој имот, без одобрение на другиот брачен другар.

Во однос на посебниот имот важи законската норма дека секој од сопружниците сам го управува и сам располага со својот посебен имот. Иако нашиот законодавец не ја споменува директно потребата за ограничување на администрацијата и диспозицијата со посебната сопственост, судската практика треба да сугерира дека ако средствата од заедничкиот имот се недоволни за задоволување на заедничките животни потреби, сопружниците мора со средства од нивниот посебен имот да го помогнат задоволувањето на тие потреби.

Одговорноста на брачните другари за потребите на заедничкото домаќинство е солидарна. Брачните другари одговараат солидарно за обврските што ги создал еден од нив кон трети лица, ако тие обврски служат за задоволување на потребите на брачната заедница. Ако некој од брачните другари ги искористил средствата од својот посебен имот за исполнување на ваквите солидарни обврски, тој има право да побара од другиот брачен другар надомест за делот од обврската што нему (на овој вториов) му припаѓа.

Во однос на делба на заедничкиот имот Законот за сопственост и други стварни права познава законска претпоставка за делба на тој имот на еднакви делови, со можност едниот од брачните другари да добие поголем дел, доколку во судска постапка докаже негов значително поголем придонес во стекнувањето на заедничкиот имот што се појавува како предмет на делба. Овој Закон не ја исклучува можноста и

самите брачни другари вонсудски или судски (со порамнување) да се договорот за делба на заедничкиот имот на нееднакви делови.⁶⁶

По осамостојувањето настапија суштински промени во нејзиниот правен, политички и економски систем. Тие промени значеа прифаќање на моделот на пазарна економија, со слобода на договарање како еден од нејзините основни принципи. Токму затоа и се очекуваше ова начело да се рефлектира и во имотните односи на брачните другари. Меѓутоа, Законот за семејството од 1992 година не донесе никакви новини на планот на уредувањето на имотните односи помеѓу брачните другари. Во 2001 година имотните односи на брачните другари беа регулирани со Законот за сопственост и други стварни права. И овој Закон не ги донесе очекуваните промени и во основа ги задржа дотогашните решенија.⁶⁷

Македонското законодавство, за разлика од другите современи законодавства, не го уредува брачниот договор. Сето ова се случува во време кога во споредбеното право е се поголем бројот на правни системи, кои, покрај законскиот имотен режим, им дозволуваат на брачните другари самите да го изберат или уредат моделот на брачниот имотен режим. Основна претпоставка за остварување на ваква можност е дозволеноста на брачниот договор, како предуслов за постоење на договорниот брачен имотен режим. Во нашето семејно законодавство, за разлика од нив, доминира законскиот брачен имотен режим кој не остава голем простор за слободната волја на брачните другари. Ова од причина што во сферата на договорниот имотен режим нашиот законодавец изречно го предвидува само договорот со кој брачните другари го уредуваат управувањето и располагањето со посебниот и заедничкиот имот.⁶⁸

⁶⁶ Повеќе и во детали: Emine Zendeli, N. Zendeli, . PERSPECTIVES OF REGULATION OF PROPERTY RELATIONS OF SPOUSES IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA/ PERSPEKTIVA E RREGULLIMIT TË MARRËDHËNIEVE PASURORE TË BASHKËSHORTËVE NË SISTEMIN JURIDIK TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË/ ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, *Vizione*, In *Vizione* 22(1)2014, pp. p. 278-285. Shoqata e intelektualeve "Klubi demokratik", Shkup, 9/2014. ISBN 1409-8962.

⁶⁷ *IBID.*

⁶⁸ Спировиќ Трпеновска Љиљана, Мицковиќ Дејан и Ристов Ангел, СЕМЕЈНО ПРАВО, во издание на Блесок – Единица Индра, Скопје, 2013 година, 309-314 стр.

5.1. Научна и стручна аргументација за воведување на брачните договори како нов институт – *pro et contra*

Во цитираниот учебник по Семејно право, неговите автори, научните работници Љиљана Спировиќ Трпеновска, Дејан Мицковиќ и Ангел Ристов, во однос на промените во нашето семејно законодавство заклучуваат дека со оглед на тоа што новото општествено-правно и економско уредување кај нас се базира на начелото на слободата на пазарот и претприемништвото, а приватната сопственост има сè поголемо значење, неминовно се наметнува прашањето за ревидирање на одредбите со кои се уредува имот на брачните другари. Според нив, во услови на пазарна економија ваквата потреба се повеќе станува евидентна. Тие сметаат дека прашањето за воведувањето на брачниот договор во нашето законодавство ќе биде едно од најзначајните прашања при реформата на семејното право во Република Македонија.⁶⁹

Дејан Мицковиќ и Ангел Ристов, во трудот под наслов Реформите во семејното и наследното право и ингеренциите на нотарите, откако прават споредбена анализа за уредувањето и практикувањето на брачните договори во Европа и во САД, се определуваат за воведување на брачен договор во нашиот прасен систем, како пред стапувањето во брак, така и потоа (во текот на бракот), со залагање брачните договори кај нас да бидат составувани во форма на нотарски акт. Според нив, со брачниот договор ќе може да се измени законскиот режим на заедничкиот имот, како во однос на постојниот, така и во однос на идниот имот на брачните другари.⁷⁰

Емине Зендели, во својот труд Договорен имотен режим на брачните другари-споредбен преглед, прави грижлива научна анализа на законодавствата на многу земји и на предностите и недостатоците на современите брачни договори, за конечно - аргументирано да им даде првенство на нивните добри страни и да предложи нивно воведување во македонското законодавство.⁷¹

Коавторите Емине Зендели и Нагип Зендели, во внимателната и детална теоретско практична анализа на режимот на заеднички имот и режимот на посебен

⁶⁹ Спировиќ Трпеновска Љиљана, Мицковиќ Дејан и Ристов Ангел, СЕМЕЈНО ПРАВО, во издание на Блесок – Единица Индра, Скопје, 2013 година, 314-315 стр.

⁷⁰ Стручно списание Нотариус бр. 13, Скопје, 2011 година

⁷¹ Зендели Емине, ДОГОВОРЕН ИМОТЕН РЕЖИМ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ – СПОРЕДБЕН ПРЕГЛЕД, n „SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL WORLD“. Center for Legal and Political Research on Faculty of Law , Stip, 9 / 2015.

имот во правниот систем на Република Македонија, презентираат интересни констатации и постапуваат умесни прашања околу можноста за воведување на договорен режим во имотните односи на брачните другари. Откако ќе заклучат дека концептот на заеднички имот на брачните другари во нашиот правен систем е воспоставен за обезбедување еднаквост и солидарност меѓу брачните другари, укажуваат на новите движења во Република Македонија, економскиот развој и целокупната општествена еманципација и новата економска реалност, со прашања дали актуелните законски решенија одговараат на условите на пазарната економија и правните и социјалните перспективи во Република Македонија и дали треба да го отвориме патот за економска индивидуализација на секој поединец. Тие подвлекуваат дека има мислења оти режимот на заеднички имот на брачните другари не кореспондира со едно урбанизирано и индустријализирано општество, каде е сè покревка економската поврзаност меѓу брачните другари. Овие автори сигнализираат дека се зголемува бројот на разводи и, како последица на тоа, и бројот на имотните спорови помеѓу брачните другари, што не се лесни и брзи за решавање во постапките пред надлежните судови, и заради бројот и заради сложеноста на фактичките и правните прашања. Според нив, воведувањето на договорен супсидијарен имотен режим, ќе создаде слободен простор, во кој брачните другари би можеле да одлучат кој имотен режим да го изберат, со сите модалитети што ги познава компаративното право.

Емине Зендели и Нагип Зендели се на стојалиште дека воведувањето на договорен имотен режим ќе обезбеди: целосна економска независност меѓу брачните другари, меѓусебна еднаквост и солидарност, заштита на нивната волја како договорувачи и заштита на интересите на трети лица. Цитираните автори забележуваат дека засега за воведувањето на овие новитети постои една академска љубопитност, а дека отсуствува една поширока критичка дебата во јавноста. Нивниот став е дека законодавецот треба да биде сензибилизиран за да креира пофлексибилни правни норми за имотните односи помеѓу брачните другари, што ќе создадат простор за меѓусебно договорно уредување на тие односи. Нивниот конечен заклучок е дека научната и стручната правна јавност треба да влијаат врз спроведувањето на правните

норми и нивното правилно толкување во соодветен социјален, политички и економски контекст.⁷²

6.ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ:

1. Невоведувањето на институтот „брачни договори“ во семејното и граѓанското законодавство на Република Македонија е резултат на неинформираноста на пошироката општествена јавност во Република Македонија за меѓувремените промени во законодавствата во другите земји, а посебно во европските земји со променето општествено-економско и правно уредување;
2. Отсуството на институтот „брачни договори“ од нашиот правен систем се должи и на сеуште недоволниот ангажман на стручната јавност (судството, адвокатурата и нотарската комора) за негово воведување, со предпочување на предностите на овој институт и неговото присуство во земји со на наслична правна традиција и култура;
3. Научната и универзитетската јавност во Република Македонија најинтензивно и најаргументирано се занимава со предностите и недостатоците на институтот „брачни договори“ и со искуствата од неговата примена во другите земји, со истакнување на предностите на овој институт и позитивните искуства од неговата примена;
4. Со здружен ангажман на нашата стручна и научна и универзитетска јавност и со сензибилизација на пошироката општествена јавност во Република Македонија, ќе се формира политичка волја за воведување на институтот „брачни договори“ во нашето семејно и граѓанско право;

⁷² Emine Zendeli, N. Zendeli, PERSPECTIVES OF REGULATION OF PROPERTY RELATIONS OF SPOUSES IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA/ PERSPEKTIVA E RREGULLIMIT TË MARRËDHËNIEVE PASURORE TË BASHKËSHORTËVE NË SISTEMIN JURIDIK TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË/ ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, *Vizione*, In *Vizione* 22(1)2014, pp. p. 278-285. Shoqata e intelektualeve "Klubi demokratik", Shkup, 9/2014. ISBN 1409-8962.

5. Најдобро е институтот „брачен договор“ да биде составен дел на главата за семејно и наследно право во Граѓанскиот законик на Република Македонија, чија подготовка е во тек;
6. Доколку подготовката и донесувањето на Граѓанскиот законик не оди со планираната динамика, воведувањето на институтот „брачни договори“ треба да се изведе така што новите законски решенија ќе се вградат во постојниот Закон за сопственост и други стварни права;
7. Во формулацијата на решенијата за договорен брачен имотен режим треба да се имаат во вид и најдобрите законски решенија на другите земји, како од гледна точка на правната наука, така и од гледна точка на судската, нотарската и друга практика;
8. При изборот на правни решенија од други законодавства, да им се даде првенство на земјите со слична правна историја и култура;
9. Пожелно е да се имаат во вид и туѓите несоодветни законски решенија, за да се избегне преземање на такви решенија;
10. Семејното и граѓанското законодавство на Република Македонија треба да избере брачен имотен режим кој ќе биде продуктивна синтеза на законскиот брачен имотен режим и договорниот брачен имотен режим, со можност за слободен избор меѓу едниот и другиот имотен режим;
11. Слободата на избор треба да значи дека доколку брачните другари (постојните или идните) не склучат брачен договор, за нив ќе важи законскиот брачен имотен режим;
12. Треба да бидат дополнети законските решенија во делот за законскиот имотен режим, за да се елиминираат правните празнини, кои досега се пополнуваа со судска пракса, посебно онаа на Врховниот суд на Македонија;
13. При регулирањето на законскиот и договорниот брачен имотен режим, треба да се внимава на нужноста од заштита на послабниот брачен партнер, заштитата на децата и заштита на интересите на третите лица;
14. Нужна е и стручно-научна и општествена оценка дали интервенциите во семејната и граѓанската регулатива треба да ги допрат вонбрачните имотни односи и имотните односи помеѓу родителите и децата;

15. Пожелно е на правните факултети во Република Македонија уште позасилено и подетално да се студира брачниот имотен режим, со можност имотните односи на брачните другари да прераснат во посебен опционен наставно – научен предмет;
16. Во расправите за оваа проблематика треба да учествуваат припадниците на судиската, адвокатската и нотарската фела, како и социјалните работници, односно сите оние кои професионално практично се занимаваат со брачните и родителските, односно семејните односи;
17. Во расправите по прашањата за постојното и идното регулирање на имотните односи на брачните другари неизоставно е присуството на научната фела, која досега пројави најголем интерес за нив;
18. Во расправите за овие прашања треба да бидат вклучени и стручно–научните работници од редовите на економистите и статистичарите и социолозите и психолозите на семејството;
19. Во расправите можат да бидат вклучени и здруженија на граѓани на кои, со оглед на целите и дејностите, им е блиска предметната проблематика;
20. Прашањата за регулирањето на имотните односи на брачните другари заслужуваат позачестен и позасилен медиумски третман, низ различни за ваква цел подобни новинарски форми;
21. Овие прашања треба да бидат предмет на семинарски, дипломски, мастер, магистерски и докторски трудови.
22. Публицирање на што повеќе изданија во врска со оваа проблематика и нивна дистрибуција до заинтересираните субјекти и другата јавност;
23. Испитувањето на мислењето конкретно на нотарите и социјалните работници низ Република Македонија покажа незаинтересирано по спорведена анкета со прашања од обработената тема од сите центри за социјална работа во Република Македонија одговор пристингна само од еден Центар за социјална работа и одговор на анкетата од ниту еден нотар на цела територија на Република Македонија и
24. Испитување на јавното мислење за прашањата сврзани со регулирањето на имотните односи на брачните и вонбрачните другари, на начин кој обезбедува репрезентативност и релевантност на добиените сознанија.

1. Димитров Красимир, СЪДЪРЖАНИЕ НА БРАЧНИЯ ДОГОВОР, Научни трудове на Русенския университет – 2013, том 53, серия 7
2. Димитров Красимир, СЪДЪРЖАНИЕ НА БРАЧНИЯ ДОГОВОР, Научни трудове на Русенския университет – 2013, том 53, серия 7
3. Зендели Емине, ДОГОВОРЕН ИМОТЕН РЕЖИМ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ – СПОРЕДБЕН ПРЕГЛЕД, в „SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL WORLD“. Center for Legal and Political Research on Faculty of Law , Stip, 9 / 2015
4. Ковачек Станић Гордана, ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОИГ БЕЛЕЖНИКА У БРАЧНИМ/ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА, ЗБОРНИК РАДОВА бр.2/2012, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет
5. Ковачек Станић Гордана и Сандра О. Самарџић, ЗАШТИТА СЛАБИЈЕГ ПАРТНЕРА У УГОВОРНОМ БРАЧНО-ИМОВИНСКОМ РЕЖИМУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.4/2016, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет
6. Мицковиќ Дејан и Ристов Ангел, РЕФОРМИТЕ ВО СЕМЕЈНОТО И НАСЛЕДНОТО ПРАВО И ИНГЕРЕНЦИИТЕ НА НОТАРИТЕ, стручно списание Нотариус, Скопје, декември 2011 година
7. Опетческа Искра, ПРЕДБРАЧНИ ДОГОВОРИ: ИЗНЕВЕРУВААТ, А НЕ ПЛАЌААТ „ПЕНАЛИ“, Inbox 7- Онјалн магазин, <http://inbox7.mk/archives/2149>
8. Пајтић Бојан, БРАЧНИ УГОВОРИ У СРПСКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ, ЗБОРНИК РАДОВА бр.3/2009, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет
9. Радић Дарко, ПРЕДМЕТ БРАЧНОГ УГОВОРА, Годишњак правног факултета Универзитета у Бањој Луци бр.31/32, Бања Лука, 2010 година
10. Спировиќ Трпеновска Љиљана, Мицковиќ Дејан и Ристов Ангел, СЕМЕЈНО ПРАВО, во издание на Блесок – Единица Индра, Скопје, 2013 година
11. Тешић Ненад, „ЉУБАВ НА ПРВИ ПОТПИС – О МОРАЛНОСТИ БРАЧНИХ УГОВОРА , Пројект Правног факултета Универзитета у Београду: „Развој правног система Србије и храманизација с правом ЕУ (правни, економски, политички исоциолошки аспекти“), Анали Правног факултета у Београду бр. 2/2009, Београд, 2009 година
12. Bubić Suzana, UGOVORNI BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U PRAVU EU I UPOREDNOM PRAVU, Европско законодавство бр. 25-26, Београд, 2008 године

13. Hasić Imamović Amela, IMOVINSKI ODNOSI BRAČNIH PARTNERA U PRINCIPIMA KOMISIJE ZA EVROPSKO PORODIČNO PRAVO I PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 15/16 , Zenica, godina 7
14. Hasić Imamović Amela, IMOVINSKI ODNOSI BRAČNIH PARTNERA U PRINCIPIMA KOMISIJE ZA EVROPSKO PORODIČNO PRAVO I PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 15/16 , Zenica
15. Kovaček Stanić Gordana, UPOREDNO PORODIČNO PRAVO, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002
16. Kraljić Suzana, SUMMARY AND ANALYSIS OF THE CURRENT LAWS REGULATING MARITAL AND QUASI-MARITAL RELATIONSHIPS IN SLOVENIA, 101-115 p., on this Internet address:http://www.law.byu.edu/page/categories/marriage_family/past_conferences/oct2006/pb_chapters/07%20-%
17. Zendeli Emine, Jashari Adnan,. „Overview about the property regime of spouses in the German legal system”. In in International Journal of Scientific & Engineering Research, Volume 4, Issue 4,, pp. 54-64. 4 / 2013. ISBN 2229-5518
18. Zendeli Emine. Advantages of spouses’ property regimes in light of the Austrian Civil Code and Swiss Civil Code. In Balkan Journal of Interdisciplinary Research . International Institute for Private, Commercial and Competition law , Tirana- Republic of Albania, 5 / 2015. ISBN 2410-759X
19. Zendeli Emine, N. Zendeli,. PERSPECTIVES OF REGULATION OF PROPERTY RELATIONS OF SPOUSES IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA/ PERSPEKTIVA E RREGULLIMIT TË MARRËDHËNIEVE PASURORE TË BASHKËSHORTËVE NË SISTEMIN JURIDIK TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË/ ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ИМОТНИТЕ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, Vizione, In Vizione 22(1)2014, pp. p. 278-285. Shoqata e intelektualeve "Klubi demokratik", Shkup, 9/2014. ISBN 1409-8962
20. Закон за брак и семејни односи на Република Словенија од 20005 година, чиј текст е достапен на словенечки јазик на следнава интернет адреса: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>
21. Интегралниот текст на Семејниот законик на Република Албанија од 2003 година, преведен на англиски јазик е достапен на следнава интернет адреса: [https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB_65148%20\(English\).pdf](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB_65148%20(English).pdf)
22. Материјал IMOVINSKI ZA STUDENTE, без означен негов автор, достапен на интернет на: bolebobole.byethost4.com/.../IMOVINSKI%20ODNOSI%20za%20

23. Породични закон Републике Српске (Семеен закон на Република Српска), објавен во нејзиниот Службен гласник . бр. 54 од 27 август 2002 година
24. Породични закон Републике Црне Горе (Семејниот закон на Република Црна Гора), објавен во „Службениот лист на Република Црна Гора“ бр. 1/2007 од 09.01.2007 година
25. Семејниот кодекс на Бугарија од 2009 година, во превод на англиски јазик е достапен на следнава интернет адреса: <http://www.international-divorce.com/bulgarian-family-law-code>
26. Стручно списание Нотариус бр. 13, Скопје, 2011 година
27. Obiteljski zakon Republike Hrvatske (Семеен закон на Република Хрватска), објавен во Народне новине бр.103/15, во сила од 01.11.2015 година
28. PRAVNA ENCIKLOPEDIJA, Savremena administracija, Beograd, 1985 godina